

Nijmegen

Op weg naar een gezonde
samenleving voor iedereen

Visie op gezondheid Nijmegen 2040

Inhoudsopgave

<u>3</u>	VOORWOORD
<u>4</u>	SAMENVATTING
<u>6</u>	INLEIDING
<u>7</u>	VISIE OP GEZONDHEID
7	Een brede blik op gezondheid
7	Basisprincipes
9	Uitdagingen op het gebied van gezondheid
10	Extra aandacht voor gezondheidsverschillen
10	Integraal werken aan gezondheidsverschillen verkleinen
<u>13</u>	AMBITIE & SPEERPUNTEN
14	Gezond opgroeien
18	Gezonde leefgewoonten
21	Mentale gezondheid
24	Gezond ouder worden
27	Gezonde leefomgeving
<u>30</u>	SAMENWERKEN VOOR GEZONDHEIDSWINST
<u>32</u>	MONITORING EN EVALUATIE
<u>33</u>	BIJLAGEN
34	Wettelijke taken GGD Gelderland-Zuid
35	Gezondheid als onderdeel van het sociaal domein
36	Blik op de toekomst
37	Staat van de stad

Voor je ligt de Visie op gezondheid Nijmegen 2040. Als college beseffen wij goed dat we een rol kunnen spelen in de gezondheid van mensen. Bijvoorbeeld met de groenvoorzieningen die we aanleggen in en om de stad, de sportfaciliteiten, de manier waarop we de uitstoot van uitlaatgassen en fijnstof beperken of het bevorderen van lopen en fietsen als gezonde manieren van verplaatsen.

Ook de rijksoverheid maakt keuzes die van invloed zijn, bijvoorbeeld met de wetgeving rond tabaksverkoop of het btw-tarief op groenten en fruit. Elk college zal de komende decennia, samen met medeoverheden, het belang van de gezondheid van onze inwoners steeds in Den Haag onder de aandacht moeten brengen.

Gezondheid is veelal afhankelijk van sociaal-economische omstandigheden. Voor slechts een deel is het afhankelijk van de individuele keuzes die je maakt. Als ik door Nijmegen loop, zie ik dat het aanbod die keuzes niet makkelijk maakt. Het aanbod van ongezonde voeding is enorm. Wij kunnen als overheid helpen bij het makkelijker maken van gezonder keuzes.

Dit college wil hoe dan ook een rechtvaardig beleid, dat rekening houdt met de verschillen. Iedereen in Nijmegen moet een gelijke kans hebben op gezondheid. Zodat kinderen een gezonde start hebben, volwassenen gezond ouder worden en senioren zo lang mogelijk mee kunnen doen, ongeacht hun achtergrond.

Deze visie was niet tot stand gekomen zonder de inbreng van inwoners, vele partners in de stad en interne stakeholders. Daarvoor wil ik jullie graag bedanken. De visie geeft, mede dankzij jullie inbreng, koers aan het beleid van de komende decennia.

Op weg naar een gezonde samenleving voor iedereen in Nijmegen!

Cilia Daemen,
wethouder Welzijn, Gezondheid, Inclusie,
Klimaatadaptatie en Stadsvergroening, Mobiliteit

Samenvatting

Gezondheid houdt ons allemaal bezig. Het is een onderwerp dat voor iedereen belangrijk is, maar heeft tegelijkertijd ook voor iedereen een andere betekenis. De één denkt vooral aan ‘niet ziek zijn’ en een ander aan ‘je goed voelen’. Iemands gezondheid wordt bepaald door een ingewikkelde combinatie van persoonsgebonden factoren, leefgewoonten en de fysieke en sociale omgeving. Deze factoren hangen sterk samen en beïnvloeden elkaar.

Werken vanuit een brede visie

Om de gezondheid van inwoners te verbeteren helpt het als we vanuit een brede blik kijken naar en werken aan gezondheid, zoals het model van Positieve Gezondheid. In dit model wordt gezondheid gezien als een geheel van lichamelijke gezondheid, mentale gezondheid, zingeving, kwaliteit van leven, meedoen en dagelijks functioneren. Verder heeft de fysieke en sociale omgeving grote invloed op de gezondheid van mensen. Het gaat daarbij onder andere om hoe de fysieke leefomgeving is ingericht en de onderlinge sociale contacten in gezin, buurt en stad.

Een visie, een gemeenschappelijke taal en een brede benadering van gezondheid vanuit verschillende domeinen is noodzakelijk om samen met de stad te werken aan de gezondheid van alle inwoners. Dit vraagt om een structurele aanpak, een lange adem en collectief investeren in mens en maatschappij, gedrag en omgeving. Hierbij zijn de volgende basisprincipes leidend:

- **Iedereen moet mee kunnen doen**
- **We geven het goede voorbeeld**
- **Voorkomen is beter dan genezen**
- **We investeren ongelijk voor gelijke kansen**

Verkleinen van gezondheidsverschillen

We hebben speciale aandacht voor het verkleinen van gezondheidsverschillen, want de verschillen tussen inwoners in Nijmegen zijn groot. Mensen met een lage sociaal economische positie (SEP) leven gemiddeld 5 jaar korter. Zij krijgen ruim 14 jaar eerder te maken met een slechtere gezondheid dan mensen met een hoge sociaal economische positie (SEP).

We hebben aandacht voor de achterliggende oorzaken van gezondheidsachterstanden en werken daarom integraal samen met andere beleidsdomeinen zoals bijvoorbeeld financiële bestaanszekerheid.

We formuleren de volgende ambitie:

In 2040 is het verschil in ervaren gezondheid tussen Nijmegenaren in de laagste en hoogste sociaal-economische groepen met 30% afgenomen, leven inwoners uit de eerste groep tenminste vijf jaar langer in goede gezondheid en is er gezondheidswinst voor alle inwoners.

Samenwerken aan een gezonde samenleving voor iedereen

Om deze ambitie te halen investeren we in onze speerpunten **Gezond opgroeien, Gezonde leefgewoonten, Mentale gezondheid, Gezond ouder worden** en **Gezonde leefomgeving**. Met gerichte doelen halen we gezondheidswinst voor iedereen en verkleinen we gezondheidsverschillen in Nijmegen. We concentreren ons bij de uitvoering van deze speerpunten op specifieke stadsdelen en wijken en investeren ongelijk voor gelijke kansen op gezondheid.

Onze ambitie kunnen we alleen realiseren als we dit samen doen met de stad. We werken samen met partners in verschillende netwerken, bijvoorbeeld “Wij zijn Groen Gezond en in Beweging” (GGIB), “Nijmegen op één lijn” (NOEL) en het partnernetwerk in de wijken en stadsdelen rondom de sociale basis. De komende jaren blijven we inzetten op het versterken van preventienetwerken in en om de stad. Zo zijn we samen op weg naar een gezonde samenleving voor iedereen!

Doel:**Gezondheidsverschillen nemen af en gezondheidswinst voor alle inwoners****VISIE OP GEZONDHEID NIJMEGEN 2040**BREDE BLIK OP
GEZONDHEIDSOCIALE EN FYSIEKE
OMGEVINGBESCHERMEN
EN BEVORDERENCOLLECTIEF
AANBODAANBOD IN
SPECIFIEKE STADSDELEN**BASISPRINCIPES**

IEDEREEN MOET MEE KUNNEN DOEN

WE GEVEN HET GOEDE VOORBEELD

VOORKOMEN IS BETER DAN GENEZEN

WE INVESTEREN ONGELIJK VOOR
GELIJKE KANSSEN**SPEERPUNTEN**

GEZOND OPGROEIEN

GEZONDE LEEFGEWOONTEN

MENTALE GEZONDHEID

GEZOND OUDER WORDEN

GEZONDE LEEFOMGEVING

Inleiding

Gezond zijn, je gezond voelen én gezond blijven is belangrijk. De omgeving waarin iemand woont, werkt, leert of speelt, speelt hierin ook een rol. Net als onderliggende omstandigheden zoals schulden, werkloosheid of stress. Om gezondheidswinst te bereiken is aandacht voor al deze onderwerpen belangrijk. Net als samenwerking. Het vraagt om een integrale en samenhangende aanpak waarin mensen, organisaties en bedrijven samenwerken aan gezondheid. Waarbij zij het goede voorbeeld geven en gezond gedrag stimuleren en mogelijk maken. Gezondheid zien we breed zoals bij Positieve Gezondheid. Het gaat daarbij om meer dan de individuele lichamelijke gezondheid, namelijk ook over meedoen, zingeving en het vermogen om je aan te passen en eigen regie te voeren en om de sociale en fysieke omgeving waarin mensen leven.

Investeren in publieke gezondheid leidt tot een gezondere en veerkrachtigere samenleving en is daarmee van groot belang. De rol en taak van gemeenten in publieke gezondheid is vastgelegd in de Wet publieke gezondheid (Wpg) en richt zich op de zorg voor de gezondheid van de samenleving als geheel en risicogroepen in het bijzonder. Kenmerkend voor de publieke gezondheid is dat er sprake is van een maatschappelijke hulpvraag. De wet onderscheidt collectieve gezondheidsbevordering en -bescherming, infectieziektebestrijding, ouderengezondheidszorg en jeugdgezondheidszorg. Een groot deel van de taken uit deze wet wordt uitgevoerd door de GGD Gelderland-Zuid. Zij doen dit uit naam van de 14 regiogemeenten in Gelderland-Zuid (verlengd lokaal bestuur). Een overzicht van de uniforme taken die de GGD uitvoert namens de regio zijn opgenomen in de bijlage. Behalve deze wettelijke taken zijn er ook andere gezondheidsbevorderende programma's en organisaties die een

belangrijke bijdrage leveren aan het Nijmeegse gezondheidsbeleid.

Met het vaststellen van deze visie op gezondheid geven wij aan wat onze ambitie is met betrekking tot gezondheid en hoe we dit willen bereiken in een uitvoeringsagenda, zoals in de Wpg wordt gevraagd. De ambitie met betrekking tot gezondheid is breed en tegelijkertijd brengen we focus aan. In Nijmegen ambiëren we gezondheidswinst voor iedereen met extra aandacht voor het verkleinen van gezondheidsverschillen. We bouwen met deze ambitie voort op de Gezondheidsagenda van 2021-2024 en op wat we samen met partners hebben bereikt. We actualiseren en verstevigen dus onze aanpak. Veranderen van gedrag en werken aan gezondheid vraagt namelijk om een aanpak voor langere tijd.

Investeren in publieke gezondheid leidt tot een gezondere en veerkrachtigere samenleving en is daarmee van groot belang.

Visie op gezondheid

Een brede blik op gezondheid

Gezondheid houdt ons allemaal bezig. Het is een onderwerp dat voor iedereen belangrijk is. Gezondheid gaat over heel veel en heeft voor iedereen een andere betekenis. De één denkt vooral aan 'niet ziek zijn' en dan ander aan je goed voelen. Gezondheid is een breed en complex begrip. Iemand's gezondheid wordt bepaald door een ingewikkelde combinatie van verschillende factoren¹. Deze factoren hangen nauw samen met elkaar en beïnvloeden elkaar. Het Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu (RIVM) gebruikt vaak een indeling in persoonsgebonden factoren, leefstijl en de fysieke en sociale omgeving.

Persoonsgebonden factoren en leefstijl

De persoonsgebonden factoren en leefstijl zijn voor ieder individu anders. Hoe gezond we ons voelen is ook voor ieder individu anders. Het model van Positieve Gezondheid van Machteld Huber² laat dat goed zien. In dit model wordt gezondheid gezien als een geheel van lichamelijke gezondheid, mentale gezondheid, zingeving, kwaliteit van leven, meedoen en dagelijks functioneren. Werken vanuit deze holistische kijk op gezondheid legt de nadruk op veerkracht en op wat het leven betekenisvol maakt. Gezondheid is hiermee zowel het terrein van zorg als van welzijnsprofessionals. Het gedachtegoed van Positieve Gezondheid biedt ons een gemeenschappelijke basis en taal om samen met partners in de stad te werken aan gezondheid voor alle inwoners van Nijmegen. Daarnaast helpt het concept van positieve gezondheid om de leefwereld van mensen voorop te stellen en eigen regie te bevorderen.

Sociale en fysieke omgeving

Naast persoonsgebonden factoren en leefstijl zijn de sociale en fysieke omgeving van grote invloed op je gezondheid. De sociale omgeving zijn de sociale verbanden waarin mensen leven en waar ze mee te maken hebben, maar ook sociale invloeden.

Denk bijvoorbeeld aan de gezinssituatie, familie, burens, vrienden, klasgenoten en collega's, maar ook de media, sociale en culturele normen en waarden. Bij de fysieke omgeving gaat het om factoren zoals geluid, luchtkwaliteit en hitte, maar ook om de woon-, werk- en schoolomgevingen, openbare ruimte en voorzieningen. Denk aan groenvoorzieningen, verkeerssituatie, aanwezigheid van industrie, fietspaden en speelvoorzieningen. In de contourennotitie die onderdeel is van het actualisatieproces van de 'Omgevingsvisie Nijmegen; de Nabije Stad' is gezondheid één van de leidende principes. Dit betekent dat er bij inrichting van de ruimtelijke omgeving rekening gehouden moet worden met gezondheid.

Gebieds- en wijkgericht werken maakt de aanpak van gezondheidsvraagstukken en het bewuster inzetten van gezondheidsondersteuning effectiever.

Basisprincipes

Gezondheid is onderdeel van de sociale basis en het sociaal domein (zie bijlage). Binnen dit domein hanteren we basisprincipes, die we hierna hebben uitgewerkt voor gezondheid.

Iedereen moet mee kunnen doen

We vinden het belangrijk dat iedereen meedoet in de maatschappij. En dat we met beleid en uitvoering aansluiten bij de behoefte en mogelijkheden van inwoners. Daarom investeren we in Nijmegen in een goed collectief én preventief gezondheidsaanbod waar alle Nijmegenaren op mogen rekenen. We blijven daarbij werken aan een goede basis preventie infrastructuur in Nijmegen die voor iedereen laagdrempelig toegankelijk is. Dit doen we in en rondom de wijken. Gebieds- en wijkgericht werken maakt de aanpak van gezondheidsvraagstukken en het bewuster inzetten van gezondheidsondersteuning effectiever. We sluiten met de wijkgerichte aanpak aan bij behoeften van inwoners en signalen vanuit bestaande platforms en samenwerkingsverbanden.

We geven het goede voorbeeld

In de uitvoering van de sociale en ruimtelijke programma's werken we domein overstijgend samen.

¹ www.who.int/health-topics/social-determinants-of-health

² Steeklenburg, Kersten, Huber, 2016

We proberen in al onze beleidsuitingen en voorzieningen gezonde leefgewoonten makkelijk, aantrekkelijk en sociaal te maken. Dit doen we onder andere door zoveel mogelijk de gezonde keuze als standaardkeuze aan te bieden, ongezonde keuzes te ontmoedigen en de gezonde keuze aantrekkelijker te maken.

Daarnaast willen we, als gemeente, het goede voorbeeld geven als het gaat om de gezondheid en vitaliteit van mensen. We willen een werkgever zijn die werknemers aanzet tot een gezonde leefgewoonten en dragen als werkgever actief bij aan gezonde en vitale keuzes makkelijker maken³. Samen maken we gezond leven eenvoudiger.

Werken aan gezondheidspreventie, wat levert het op?

Investeren in preventie, individueel en collectief, loont. Preventie draagt bij aan het verkleinen van de verschillen in gezondheid tussen burgers, aan een hogere leeftijdsverwachting, minder zware zorg, lagere kosten voor burgers en bedrijven, duurzame inzetbaarheid van werknemers en een betere start voor kinderen⁵. Preventie op het werk, in de wijk, in de zorg, op school, in welzijnsbeleid, in ruimtelijk inrichting en in jongerenbeleid is dus heel belangrijk.

Het lastige bij het werken aan gezondheidspreventie is dat resultaten vaak niet direct zichtbaar en meetbaar zijn, maar pas op langere termijn en dat er heel veel verschillende (politieke) acties nodig zijn, waardoor er ook niet een één op één relatie te leggen is tussen actie en resultaat. Daar komt bij dat de baten van preventie vaak op een andere plek terecht komen (bijv. meer gezondheidswinst/meer kwaliteit van leven voor burgers) dan waar de kosten gemaakt worden (bijv. zorgverzekeraar/gemeente).

De opbrengst van alle lokale preventiemaatregelen tezamen is moeilijk te kwantificeren al laat de geschiedenis van de strijd tegen roken zien, wat bereikt kan worden op de lange termijn.

Het kan veel opleveren als je een consistent preventiebeleid voert en een lange adem hebt. Neem bijvoorbeeld de strijd tegen roken. Er zat meer dan 30 jaar tussen het eerste rapport van de Gezondheidsraad over de gevaren van roken (1957) en het

Voorkomen is beter dan genezen

We focussen op het voorkomen van gezondheidsschade, niet op het repareren ervan (preventie voor curatie). De beweging naar de voorkant is nodig voor het verbeteren van onze gezondheid en het inperken van zorgkosten. In tijden van financiële krapte is de druk om capaciteit en middelen te richten op het oplossen van problemen groot, maar het is kosteneffectiever om deze problemen te voorkomen. Dit vraagt om een verschuiving van onze focus van persoonsgebonden kenmerken, zoals ziekte of leefgewoonten naar de achterliggende oorzaken van gezondheid(sverschillen)⁴. Dit begint al voor de zwangerschap, tijdens de zwangerschap en in de eerste 1000 dagen. Met daarbij de nadruk op inzet op gezondheidsbevorderende - en beschermende factoren en vroege signalering.

moment dat de Tabakswet werd aangenomen (1988). Die wet was een compromis tussen economie, ideologie en volksgezondheid, waarbij gezondheid aan het kortste eind trok. In 2002 werd de Tabakswet aangepast (na veel weerstand vanuit de tabaks-industrie/het bedrijfsleven) en kwam deze volledig in dienst te staan van het beschermen van de volksgezondheid⁶. Pas vanaf 2017 is het beleid in een maatschappelijke stroomversnelling gekomen door het idee van de "Rookvrije Generatie" (een initiatief van KWF Kankerbestrijding, de Hartstichting en het Longfonds) en is een duidelijke daling te zien in het aantal rokers (van 25,7% in 2014 naar 19% in 2023) en sterfgevallen als gevolg van roken (ruim de helft van de mensen die blijft roken sterft aan de gevolgen).

Daarnaast zien we dat de waarde van een specifieke preventieve interventie steeds beter kunnen worden meten.

Dit zien we bijvoorbeeld bij de waarde van de interventie Kind naar Gezonder Gewicht. Voor deze interventie is een verkenning gedaan naar de Social Return on Investment (SROI) in de gemeente Nijmegen. Hieruit blijkt dat over een periode van vijf jaar elke geïnvesteerde euro 2,9 euro oplevert. Ook blijkt dat de betreffende kinderen door deze aanpak een verbetering van hun kwaliteit van leven ervaren en minder schoolverzuim hebben. Naar verwachting is de maatschappelijke waarde nog hoger als men langer dan vijf jaar vooruitkijkt.

³ Visie Duurzame Inzetbaarheid medewerkers Gemeente Nijmegen, 2022

⁴ Raad voor Volksgezondheid en Samenleving. Op Onze Gezondheid - de Noodzaak van Een Sterkere Publieke Gezondheidszorg. (2023); ActiZ et al. Integraal Zorgakkoord: Samen Werken Aan Gezonde Zorg' (2022); Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport. Gezond En Actief Leven Akkoord. (2023).

⁵ Sociaal Economische Raad (SER) 2024, www.ser.nl.

⁶ Rapport de geschiedenis van tabaksontmoediging in Nederland 1948 - 2017

We investeren ongelijk voor gelijke kansen

Om iedereen “gewoon mee te laten doen” weten we inmiddels dat we ongelijk moeten investeren in mensen en middelen. De omstandigheden waarin mensen worden geboren, opgroeien, leren, werken en leven bepalen voor een groot deel hun kansen op een goede gezondheid. Als je kansengelijkheid wil creëren, moet je ongelijk investeren. Daarom investeert de gemeente Nijmegen naast een collectief en preventief gezondheidsaanbod voor iedereen ook in een specifiek aanbod. Een specifiek aanbod voor de Nijmegenaren in de stadsdelen die dit het hardste nodig hebben. Want iedereen in Nijmegen verdient een kans op een zo gezond mogelijk leven. En voor sommige mensen is en blijft deze kans (de komende jaren) niet vanzelfsprekend. Daarom moeten we ongelijk investeren in inwoners en stadsdelen. Hiermee geven we uitvoering aan het coalitieakkoord 2022 – 2026.

Uitdagingen op het gebied van gezondheid

De toekomst biedt zowel uitdagingen als kansen voor gezondheid. Vooruitkijkend naar 2050 komen er twee belangrijke maatschappelijke opgaven op het gebied van gezondheid centraal te staan⁷. Hoe we deze maatschappelijke opgaven in de toekomst het hoofd zullen bieden hangt voor een groot deel af van de keuzes van vandaag. Deze keuzes liggen bij de landelijke beleidsmakers en ons als gemeente, maar ook bij bedrijven, maatschappelijke organisaties en de inwoners van Nederland. Alleen als we samenwerken kunnen we bijdragen aan een gezondere samenleving.

Maatschappelijke opgave 1: Hoe verbeteren we de gezondheid van iedereen?

Met belangrijke leefstijlfactoren die grote invloed hebben op onze gezondheid, zoals bewegen of goede voeding, is het nu al niet goed gesteld. In het bijzonder overgewicht zal in de toekomst blijven toenemen⁸. Dat heeft, als er niets verandert, gevolgen voor onze gezondheid in 2050 (zie bijlage “Blik op de toekomst”). Ook de mentale gezondheid, vooral bij jongeren en senioren, staat onder druk. Mensen die in financiële bestaansonzekerheid leven hebben ook te maken met een complex samenspel van minder goede gezondheid en ongunstige woon-, werk- en leefomstandigheden én chronische stress die hierbij

Als je kansengelijkheid wil creëren, moet je ongelijk investeren. Daarom investeert de gemeente Nijmegen naast een collectief en preventief gezondheidsaanbod voor iedereen ook in een specifiek aanbod.

vaak komt kijken. Uit het brede welvaartswiel van Nijmegen⁹ blijkt dat in het Nijmegen van ‘later’ (toekomstige generaties) de ervaren gezondheid de komende jaren zal afnemen (zie bijlage “Blik op de toekomst”). En dat de gemiddelde schulden per huishouden zullen toenemen en ook hoger zullen zijn dan in andere gemeenten. We zullen dus

extra aan de slag moeten in Nijmegen op het raakvlak van gezondheid en financiële bestaanszekerheid om deze uitdagingen het hoofd te bieden.

Maatschappelijke opgave 2: Hoe creëren we een leefomgeving die bijdraagt aan gezondheid?

Een gezonde leefomgeving is een prettige leefomgeving, die uitnodigt tot gezond gedrag en waar de druk op de gezondheid zo laag mogelijk is. Grote uitdagingen hierbij zijn de klimaatverandering en de steeds ongezonere voedselomgeving. Een warmer en extremer klimaat vraagt om aanpassingen, zoals het inrichten van koele plekken met groen en water. Daarbij moet rekening worden gehouden met (nieuwe) infectieziekten. In Nederland laat de landelijke politiek nog veel ruimte aan (commerciële) bedrijven in de voedsel- en drankindustrie om onze leefomgeving ongezond in te richten. Met als gevolg een forse stijging in welvaartsziekten in de afgelopen jaren.

Ook andere veranderingen in de leefomgeving, bijvoorbeeld door de energietransitie en de woonopgave, vinden de komende jaren plaats. Mensen met (gezondheids)beperkingen en/of een zeer hoge leeftijd zullen steeds langer zelfstandig (moeten) blijven wonen. Dit zorgt voor nieuwe eisen aan de fysieke en sociale kwaliteit van de leefomgeving in wijken en buurten. Uit het brede welvaartswiel van Nijmegen ‘later’ (zie bijlage “Blik op de toekomst”) komt naar voren dat we meer particuliere zonne-energie zullen hebben, de emissie van fijnstof fors daalt en dat we iets meer bebouwd terrein zullen hebben dat ten koste gaat van ons natuurlijk kapitaal. Naast deze harde factoren moeten we ons ook blijven richten op de sociale factoren als Nijmegen de gezonde, sociale stad wil blijven die ze is. We zullen dus moeten blijven werken aan de sociale leefbaarheid en sociale samenhang moeten blijven stimuleren evenals de toegankelijkheid en beschikbaarheid van (maatschappelijke) voorzieningen.

⁷ Opgaven voor volksgezondheid en zorg op weg naar 2050 (RIVM-rapport 2023-0408)

⁸ www.volksgezondheidtoekomstverkenning.nl/vtv-2024

⁹ www.cbs.nl/nl-nl/visualisaties/regionale-monitor-brede-welvaart/brede-welvaart-trend

Extra aandacht voor gezondheidsverschillen

Een van de grootste uitdagingen van deze tijd is het verkleinen van gezondheidsverschillen. Nederland kent grote ongelijkheid in kansen op gezondheid. Mensen met een lage sociaal economische positie (SEP) leven gemiddeld 5 jaar korter en krijgen ruim 14 jaar eerder te maken met een slechtere gezondheid dan mensen met een hoge sociaal economische positie (SEP)¹⁰. Bestaanszekerheid, leefomstandigheden en sociaal netwerk/kennis/vaardigheden zijn van grote invloed op het ervaren van gezondheid (zie figuur 1). Gezondheidsachterstanden van mensen met een lage SEP zijn niet alleen een individueel gezondheidsprobleem, maar ook een groot maatschappelijk probleem. Het leidt tot hoge zorgkosten, minder arbeidsproductiviteit en veel mentale problemen. Met een stapeling van maatschappelijke problemen tot gevolg. Zo hebben mensen met gezondheidsproblemen of -beperkingen vaak meer kans om in sociale isolatie terecht te komen. Dit kan leiden tot een neerwaartse spiraal waarin gezondheid, welbevinden en sociale participatie elkaar negatief blijven beïnvloeden. Het is dan ook belangrijk om gezondheids-, welzijns- en inclusieproblemen samen te begrijpen en aan te pakken¹¹.

Ongelijk investeren in stadsdelen en wijken

In ieder stadsdeel, iedere wijk en iedere buurt verschilt de gezondheidssituatie van mensen en liggen er unieke kansen

voor gezondheidsbevordering en -bescherming. Ook in Nijmegen zijn de gezondheidsverschillen tussen wijken in de leeftijdscategorie 18 tot 65 jaar (peiljaar 2022) groot⁵. Zo ervaart 80,3% van de inwoners van de Hazenkamp de eigen gezondheid als (zeer) goed, tegenover 57,7% van de inwoners van de Meijhorst. Het vraagt van ons om ongelijk te investeren met een consistente langdurige aanpak. Toepassing van dit principe betekent een andere verdeling van onze inzet en investeringen. In verhouding gaan we meer gericht inzet plegen ten behoeve van inwoners die te maken hebben met kansenongelijkheid. We doorbreken het stigma in de manier van kijken naar inwoners in een kwetsbare positie, met een bepaalde achtergrond of die in bepaalde stadsdelen/wijken wonen. De (leef)omstandigheden maken dat mensen extra ondersteuning nodig hebben en/of een meer gerichtere aanpak.

Integraal werken aan gezondheidsverschillen verkleinen

Om gezondheidsverschillen effectief te kunnen verkleinen is het nodig de belangrijkste oorzaken van gezondheidsachterstanden te begrijpen en hierop in te spelen. We kunnen niet alleen vanuit het gezondheidsbeleid werken aan een betere gezondheid van onze inwoners. Achterliggende oorzaken van ongezondheid liggen vaak in bestaansonzekerheid, met onzekerheid over werk, inkomen of een woning. Maar ook in het gebrek aan sociaal kapitaal of kennis en vaardigheden.

Foto: Studio Another Day

In ieder stadsdeel, iedere wijk en iedere buurt verschilt de gezondheidssituatie van mensen en liggen er unieke kansen voor gezondheidsbevordering en -bescherming.

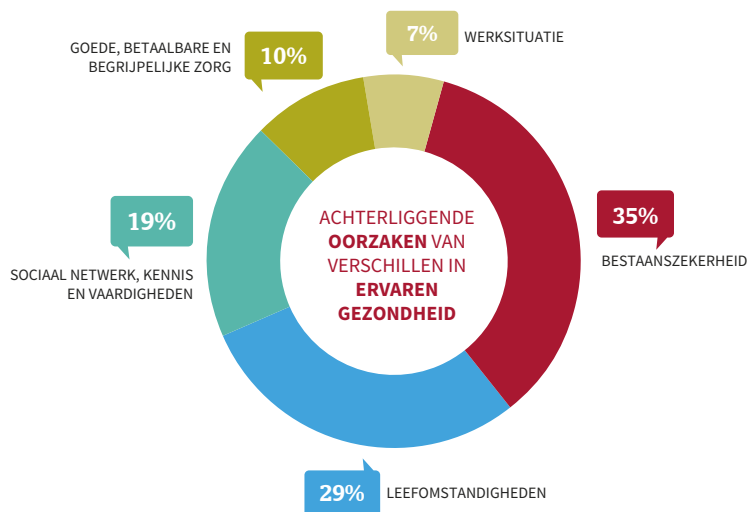
Foto: Studio Another Day

¹⁰ Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport (VWS) 2023, www.vws.nl

¹¹ 3-Pharos_KOIA-Sociale-uitsluiting.pdf

Daar hebben we een stevige samenwerking met andere beleids-terreinen en programma's, zoals financiële bestaanszekerheid en basisvaardigheden en het fysiek domein, voor nodig. Ook een samenwerking op lokaal, regionaal en landelijk niveau is nodig. In de wijk tussen zorgprofessionals en andere hulpverleners in de sociale basis, maar ook een stevige aanpak vanuit het Rijk. Het verkleinen van gezondheidsverschillen vraagt dus om een meerjarige integrale aanpak. Daarbij hoort een stevige ambitie en langdurige financiering.

Hieronder benoemen we kort de belangrijkste oorzaken van gezondheidsverschillen én hoe er vanuit de gemeente in wordt gezet op deze thema's.

Figuur 1: Achterliggende oorzaken van verschillen in ervaren gezondheid, Pharos, 2022

Bestaanszekerheid

Bestaansonzekerheid is met 35% de belangrijkste oorzaak van gezondheidsverschillen. Onzekerheid over werk, niet voldoende geld hebben om voedsel of medicijnen te kopen of zorg te gebruiken leidt tot stress. Door (chronische) stress over geld ontstaat er een vicieuze cirkel van geldzorgen en ongezondheid. De impact van stress bij geldzorgen is ongekend groot en leidt tot problemen op verschillende leefdomeinen. Onder invloed van stress wordt de mentale bandbreedte kleiner en kunnen mensen minder goed lange termijn beslissingen maken. Hierdoor is ook het maken van gezonde keuzes moeilijker. Ook ontstaan er door stress sneller gezondheidsproblemen zoals hart- en vaatziekten, diabetes en depressies.

Gemeentelijke inzet vanuit financiële bestaanszekerheid

Het vergroten van bestaanszekerheid is nodig om een basis te hebben voor een goede gezondheid van inwoners. Het geeft ruimte om aan gezondheid te werken. Daarom is een integrale samenwerking op het thema financiële bestaanszekerheid zo belangrijk. Vanuit het beleid financiële bestaanszekerheid wordt met inkomensondersteuning ingezet op het hebben van voldoende inkomen en het toegankelijker maken van regelingen. Daarnaast wordt de toegang tot zorg en gezond voedsel geprioriteerd. Zo kunnen inwoners van Nijmegen die een laag inkomen hebben, zich goed en voordelig verzekeren met de Collectieve Aanvullende Ziektekostenverzekering (CAZ) en ontvangen partners in de stad subsidies om te zorgen dat iedereen toegang heeft tot gezond en voldoende voedsel. Ook wordt er door middel van bijzondere bijstand en schuldhelpverlening maatwerk geboden als de basis niet voldoende is.

Samen met financiële bestaanszekerheid werken we aan een integrale aanpak van geldzorgen en gezondheid in de wijk. We willen dat professionals vanuit verschillende expertises elkaar weten te vinden, denk aan de huisartsen, Buurtteams, gezondheidsbevorderaars en de financieel experts in de wijk.

Leefomstandigheden

Ook opgroeien, wonen en werken in een ongezonde omgeving heeft veel invloed op gezondheid. Het veroorzaakt 29% van de gezondheidsverschillen. De leefomgeving verschilt per wijk of gebied en dus ook de mate waarin de omgeving gezondheid stimuleert of juist tegenwerkt. In kwetsbare wijken is er vaker sprake van luchtverontreiniging, geluidshinder, een beperkt aanbod in voorzieningen, een ongezondere voedselomgeving, onveiligheid en/ of een slecht binnenmilieu door bijvoorbeeld vocht en schimmels. Inwoners in deze wijken worden vaker blootgesteld aan negatieve omgevingsfactoren. Dit kan leiden tot meer langdurige stress en ongezonde keuzes, die een goede gezondheid belemmeren.

Gemeentelijke inzet op leefomstandigheden

Vanuit het gezondheidsbeleid werken we samen met het ruimtelijk beleid aan een gezonde leefomgeving voor iedereen. Dit doen vanuit de Omgevingswet, waarin gezondheid een belangrijk uitgangspunt is. Zo zetten we in op een gezond (binnen)milieu, een gezonde voedselomgeving, een groene en

klimaatbestendige omgeving en we creëren ruimte voor voorzieningen en ontmoetingen in de wijk.

Beperkte basisvaardigheden

Onze samenleving verwacht steeds meer dat mensen eigen verantwoordelijkheid en regie nemen voor hun gezondheid. Dat zij samen met hulpverleners en professionals beslissen en zelfmanagement toepassen. Hiervoor zijn adequate basisvaardigheden ofwel gezondheidsvaardigheden essentieel. Dit zijn vaardigheden om informatie over je eigen gezondheid en gezond gedrag te verkrijgen, begrijpen en toe te passen. Bij gezondheidsvaardigheden gaat het niet alleen om iemands individuele vaardigheden, maar gaat het juist erom hoe complex de situatie is waarin iemand moet handelen. Als de context – bijvoorbeeld een ziekenhuis of inloopvoorziening – meer ondersteuning biedt en beter aansluit bij de behoeften van mensen met beperkte basisvaardigheden, worden de problemen die zij ervaren kleiner. Laaggeletterdheid, of het ontbreken van basisvaardigheden op taal, rekenen en digitale vaardigheden, zorgt voor grote problemen voor de betreffende persoon en de maatschappij. Volgens het meest recente onderzoek van de

Algemene Rekenkamer uit 2016 hebben in Nederland 2,5 miljoen mensen beperkte basisvaardigheden (12% van de beroepsbevolking). In Nijmegen heeft 10% van de beroepsbevolking beperkte basisvaardigheden, wat neerkomt op 13.000 inwoners. Het is belangrijk zoveel mogelijk mensen scholing aan te bieden om die vaardigheden alsnog te leren.

Gemeentelijke inzet op basisvaardigheden

In Nijmegen werken we met een aantal vaste partners samen om mensen met beperkte basisvaardigheden te vinden en door te leiden naar passend educatief aanbod. Het formele aanbod voor de regio Rijk van Nijmegen wordt verzorgd door ROC Nijmegen. Zij zijn al jaren een vaste partner die wij vanuit de WEB-middelen (Wet Educatie en Beroepsonderwijs) subsidiëren. Voor non-formeel aanbod, met name gericht op het vergroten van digitale vaardigheden, kunnen inwoners terecht bij OBGZ. Verder werken we vanuit de aanpak gezondheidsvaardigheden samen met de GGD en partners in de eerste- en tweedelijnszorg (zoals de buurtteams en huisartsen) om de gezondheidsvaardigheden van inwoners te verbeteren, vooral onder kwetsbare groepen.

Ambitie & speerpunten

In lijn met de vorige Gezondheidsagenda blijven we ons richten op gezondheidswinst behalen voor iedereen en werk maken van aanpak van gezondheidsverschillen. Onze ambitie voor de komende jaren is:

In 2040 is het verschil in ervaren gezondheid tussen Nijmegenaren in de laagste en hoogste sociaaleconomische groepen met 30% afgenomen, leven inwoners uit de eerste groep tenminste vijf jaar langer in goede gezondheid en is er gezondheidswinst voor alle inwoners¹².

Speerpunten

Het verbeteren van de (volks)gezondheid en het behalen van gezondheidswinst voor iedereen vraagt om een lange adem en integrale samenwerking. En om collectief investeren in mens en maatschappij, gedrag en omgeving. Daarom blijven we de komende jaren investeren in de volgende speerpunten: Gezond opgroeien, Gezonde leefgewoonten, Mentale gezondheid, Gezond ouder worden en Gezonde leefomgeving.

¹² sluit aan bij de centrale missie zorg en gezondheid van VWS 2024-2027

Gezond opgroeien

Waarom dit speerpunt?

- Ieder kind heeft het recht om gezond op te groeien. Gezondheidsverschillen ontstaan al op jonge leeftijd, soms al voor de zwangerschap. Gezonde leefgewoonten en mentale weerbaarheid kunnen problemen in de toekomst voorkomen of beperken. Aandacht voor preventie, vroegsignalering en lichte ondersteuning kan het beroep op jeugdzorg verminderen en het ondersteunt bij de omgang met problemen.
- Over het geheel genomen is de verwachting voor de leefgewoonten van jongeren ongunstig. Het grootste probleem daarbij zullen overgewicht en bewegingsarmoede zijn¹³. Kinderen groeien op in een digitaal tijdperk met langdurig beeldschermgebruik. 15% van de Nijmeegse kinderen tussen de 5 en 14 jaar heeft overgewicht. Ongeveer de helft van de kinderen voldoet niet aan de norm gezond bewegen van minstens vijf dagen per week één uur per dag. 40% van de kinderen in Nijmegen onder de 12 eet niet elke dag groenten¹⁴.
- Ruim 3.800 kinderen in Nijmegen groeien op in armoede¹⁵. Kinderen en jongeren van éénoudergezinnen, kinderen van ouders met een lage sociaal economische positie of

gezinnen die moeite hebben met rondkomen hebben extra ondersteuning nodig.

- In 2023 is wekelijks roken onder jongeren iets gedaald van 5% naar 4%. Er zijn grote verschillen in opleidingssoort; wekelijks roken is bij jongeren op het vmbo-bk het hoogst met 9% en op het vwo het laagst met 1%. Er is een grote toename in wekelijks vaperen onder jongeren te zien tussen 2019 (2%) en 2023 (7%). Wekelijks vaperen is bij jongeren op het vmbo-bk het hoogst met 15% en op het vwo het laagst met 2%¹⁶.
- Er was al jaren een flinke daling in alcoholgebruik bij de jongeren. Tijdens corona steeg het recent alcoholgebruik echter weer naar 23%. In 2023 is er weer een daling naar het niveau van 2019 te zien (20%)¹⁶.
- De tolerantie van jongeren t.a.v. seksuele diversiteit is afgenomen¹⁶. Het ervaren van discriminatie heeft een negatief effect op zowel fysieke als mentale gezondheid.

Ieder kind heeft het recht om gezond op te groeien.

¹³ www.volksgezondheidtoekomstverkenning.nl/vtv-2024

¹⁴ Kindermonitor 2021, GGD Gelderland-Zuid

¹⁵ Stads- en wijkmonitor 2024, gemeente Nijmegen

¹⁶ Gezondheidsmonitor Jeugd 2023, GGD Gelderland-Zuid

Verbinding met andere programma's, opgaven en akkoorden

Veel aspecten van gezond opgroeien hebben al een plek in andere beleidsnota's en/of programma's. Hierbij valt te denken aan ondersteuning aan (aanstaande) ouders in kwetsbare situaties bij het ouderschap via het Actieprogramma Kansrijke Start. Inzet op inclusiever onderwijs, grotere mentale veerkracht, beter passende jeugdhulp voor complexe situaties, meer jeugdhulp zo thuis mogelijk, vaker zonder schade scheiden en grotere veiligheid van gezinnen via het Regioprogramma Jeugd 2023-2028. Het stimuleren van sport en bewegen bij kinderen, vastgelegd in "Een Nimweegs hert veur sport en bewegen", het Nijmeegs Sportakkoord 2.0 en het Uitvoeringskader BOSS 2024 en verder. Ondersteuning van scholen bij het vergroten van onderwijskansen voor kinderen uit achterstandsmilieus (Onderwijs Achterstandenbeleid) en inclusie (Regenboogagenda, convenant SchoolsOUT 2022-2025, Regioprogramma Jeugd 2023-2028). Ondersteuning bij financiële bestaanszekerheid zoals beschreven in de startnotitie Financiële bestaanszekerheid, die richting gevend is voor het beleidskader Financiële bestaanszekerheid. Betekenisvol samen leven versterken, zoals vastgelegd in de kadernotitie "Samen werken, samen sterk". En inzet op een afname van alcoholgebruik en de schadelijke gevolgen daarvan bij kinderen onder de 18 jaar, en een afname van dronkenschap en de schadelijke gevolgen van excessief alcoholgebruik bij jongvolwassenen, zoals vastgelegd in het Preventie- en Handavingsplan Alcohol 2025-2028.

Samen maken we gezond gewoon.

Wat willen we bereiken?

- Kinderen en jongeren hebben gelijke kansen om gezond op te groeien en naar vermogen mee te doen in de samenleving.
- We werken toe naar een veelzijdige en effectieve opvoed- en opgroeiomgeving die minder versnipperd is, met een goede mix van collectief en gezinsgericht aanbod. We verstevigen de structuren waarin integraal wordt samengewerkt in alle wijken. In alle stadsdelen stimuleren we laagdrempelige en toegankelijke initiatieven die gezonde leefgewoonten stimuleren.
- Ouders, opvoeders en professionals geven het goede voorbeeld. We zetten interventies in die gericht zijn op het versterken van ouderschap.

Cijfers die we volgen:

- % kinderen en jongeren met overgewicht
- % kinderen en jongeren dat voldoet aan de beweegnorm
- % kinderen en jongeren dat elke dag fruit/groente eet
- % jongeren dat ooit heeft gerookt (hele sigaret)
- % jongeren dat tenminste wekelijks rookt
- % jongeren dat ooit een vape heeft gebruikt
- % jongeren dat wekelijks vaped
- % jongeren dat binge drinkt
- % jongeren dat softdrugs gebruikt
- % scholen (PO/VO/SO/MBO) dat meedoet aan SchoolsOut
- % scholen (PO/VO/SO/MBO) dat werkt met de Gezonde School aanpak
- Aantal partners die bijdragen aan de genoemde doelen

- Gezond leven is heel gewoon en dit wordt gedragen vanuit de Nijmeegse samenleving als geheel. We werken aan een stadsbrede, positieve beweging voor een gezonde jeugd, genaamd Jong Gezond en in Beweging. Samen maken we gezond gewoon: op plekken waar kinderen komen is aandacht voor bewegen, sporten, gezondere voeding en voedings-educatie, ontspanning en slaap.
- Goede zorg en ondersteuning voor kinderen en gezinnen waar overgewicht en obesitas speelt.
- We gaan voor een inclusieve stad waarin sporten en bewegen voor iedereen toegankelijk is. Met behoud of verbetering van de beweeg- en sportdeelname, zowel bij jeugd, jongeren als studenten.
- We houden aandacht voor een rookvrije omgeving op plekken waar kinderen en jongeren komen. We kijken hoe we rookvrije omgevingen uit kunnen breiden, zoals het stimuleren van de horeca om rookvrije terrassen te realiseren.
- Een afname van alcoholgebruik en de schadelijke gevolgen van alcoholgebruik onder de 18 jaar. Een afname van dronkenschap en de schadelijke gevolgen van excessief alcoholgebruik bij jongvolwassenen (zie ook Preventie- en Handhavingsplan Alcohol 2025-2028).
- Er is ondersteuning op maat voor jongeren als het gaat om seksuele en genderdiversiteit.

Ouders, opvoeders en professionals geven het goede voorbeeld. We zetten interventies in die gericht zijn op het versterken van ouderschap.

Gezonde leefgewoonten

Waarom dit speerpunt?

- In 2022 waren ongezonde leefgewoonten verantwoordelijk voor 14% van de totale ziektelast* in Nederland. Roken veroorzaakt de meeste ziektelast (7,6%), gevolgd door alcoholgebruik (3%), ongezonde voeding (2,8%) en te weinig bewegen (1,8%)¹⁷.
- De levensverwachting tussen mensen is verschillend, net als het aantal jaren dat mensen in goede gezondheid leven. De cijfers van roken, ongezonde voeding en overgewicht zijn minder goed bij mensen met een lage sociaaleconomische positie (SEP) dan bij mensen met een hoge SEP¹⁸. Dit zien we ook in Nijmegen terug:
 - In Nijmegen heeft 44,7% van de volwassenen van 18 jaar en ouder overgewicht en in Nederland is dit 51,6%. Er zijn grote verschillen in overgewicht bij inwoners kijkend naar opleidingssoort: 63% van de inwoners met l(b)o/mavo, 42% van de inwoners met mbo/havo/vwo en 31% van de inwoners met hbo/wo heeft overgewicht¹⁹.
 - 19,2% van de Nijmeegse inwoners (18+) rookt ten opzichte van 18% in Nederland²¹. Er zijn grote verschillen kijkend naar inkomen. Zo is het aantal rokers onder inwoners (in Gelderland-Zuid) die moeite hebben met rondkomen meer dan twee keer zo hoog (24%) als onder inwoners die geen moeite hebben met rondkomen (11%). Ook zijn er verschillen als het gaat om roken en opleidingssoort; 19% van de inwoners met opleidingssoort l(b)/mavo rookt wel eens ten opzichte van 13% van de inwoners met opleidingssoort hbo/wo. Deze verschillen zijn de afgelopen jaren wel steeds kleiner geworden²⁰.

- Het aandeel Nijmegenaren dat overmatig** alcohol drinkt is de afgelopen jaren ongeveer gelijk gebleven en schommelt tussen de 7% en 9%²⁰. Zowel landelijk als in Nijmegen drinken mensen met een lage SEP minder dan met een hoge SEP. Toch hebben zij een grotere kans op schade door alcohol. Dit wordt onder andere verklaard door een schadelijker drinkpatroon (zoals binge drinken) en het vaker samenkomen met meerdere risicofactoren zoals overgewicht en roken. Alcoholgebruik draagt daardoor bij aan sociaaleconomische gezondheidsverschillen²².
- Mensen met beperkte gezondheidsvaardigheden kunnen meer moeite hebben om informatie over gezondheid te begrijpen en toe te passen. Dit kan ten koste gaan van een goede gezondheid en gezonde leefgewoonten.
- Gezonde leefgewoonten hangen samen met veel aspecten. Sterke determinanten van ongezonde leefgewoonten zijn ongeletterdheid (zeker wat betreft gezondheid en voedsel), geldzorgen, voedselonzeekerheid, chronische stress, gebrek aan sociale cohesie en een fysieke omgeving die ongezonde leefgewoonten in de hand werkt²³. De aanpak van gezondheidsproblemen werkt alleen als deze vanuit verschillende invalshoeken gedaan wordt en in samenwerking met partners.

**een combinatie van het aantal jaren dat verloren gaat door vroegtijdige sterfte aan een ziekte en de jaren die verloren gaan door de last die het hebben van de ziekte met zich meebrengt*
***> 14 glazen p/w voor vrouwen en >21 glazen p/w voor mannen*

In 2022 waren ongezonde leefgewoonten verantwoordelijk voor 14% van de totale ziektelast* in Nederland.

Foto: Studio Another Day

¹⁷ www.volksgezondheidtoekomstverkenning.nl/vtv-2024

¹⁸ Gezondheidsenquête/Leefstijlmonitor, CBS i.s.m. RIVM en Trimbos-Instituut, 2023

¹⁹ [Overgewicht | Buurtatlas](#)

²⁰ Gezondheidsmonitor Volwassenen en Ouderen 2022, GGD Gelderland-Zuid

²¹ [Rokers | Buurtatlas](#)

²² Alcohol en sociaal economische gezondheidsverschillen (SEGV) - Expertisecentrum Alcohol (trimbos.nl)

²³ Williams MS, McKinney SJ, Cheskin LJ. Social and Structural Determinants of Health and Social Injustices Contributing to Obesity Disparities, *Curr Obes Rep* 2024; 13: 617-25.

Verbinding met andere programma's, opgaven en akkoorden

Sommige aspecten van het speerpunt Gezonde leefgewoonten hebben al een plek in andere beleidsnota's en/of uitvoeringsagenda's. Denk hierbij aan ondersteuning op het gebied van financiële bestaanszekerheid in het beleidskader Armoedebestrijding en de startnotitie Financiële bestaanszekerheid en de inzet op laaggeletterdheid en basisvaardigheden in het regionaal uitvoeringsplan 'Bevorderen basisvaardigheden bij volwassenen' regio Nijmegen. Inzet op nieuwkomers en statushouders is vastgelegd in het Beleidskader Asiel en integratie en het versterken van betekenisvol samen leven, heeft plek in de kadernotitie "Samen werken, samen sterk". En tot slot het stimuleren van sport en bewegen bij inwoners, is vastgelegd in de Nijmeegse Sport- en beweegnota 2022 "Een Nijmeegs hert veur sport en bewegen", het Nijmeegs Sport Akkoord en het Uitvoeringskader BOSS 2024 en verder.

Wat willen we bereiken?

- We vergroten de gezondheidsvaardigheden van inwoners in aansluiting op hun behoeften en mogelijkheden.
- We zorgen voor betrouwbare, vindbare en begrijpelijke

gezondheidsinformatie, zodat inwoners op basis van deze informatie keuzes kunnen maken.

- We verstevigen de preventiestructuren in alle wijken waarin integraal wordt samengewerkt, zodat inwoners gemakkelijker gezonde keuzes kunnen maken.
- In alle wijken zijn laagdrempelige en toegankelijke initiatieven die gezonde leefgewoonten stimuleren. In de wijken is sporten en bewegen voor iedereen toegankelijke en bij gemeentelijke voorzieningen is gezond eten en drinken vaker de standaard en is alcohol minder aanwezig.
- Om inwoners die roken te stimuleren te stoppen, zorgen we voor effectief en laagdrempelig stoppen met roken hulpaanbod en zetten we in op warme toeleiding.

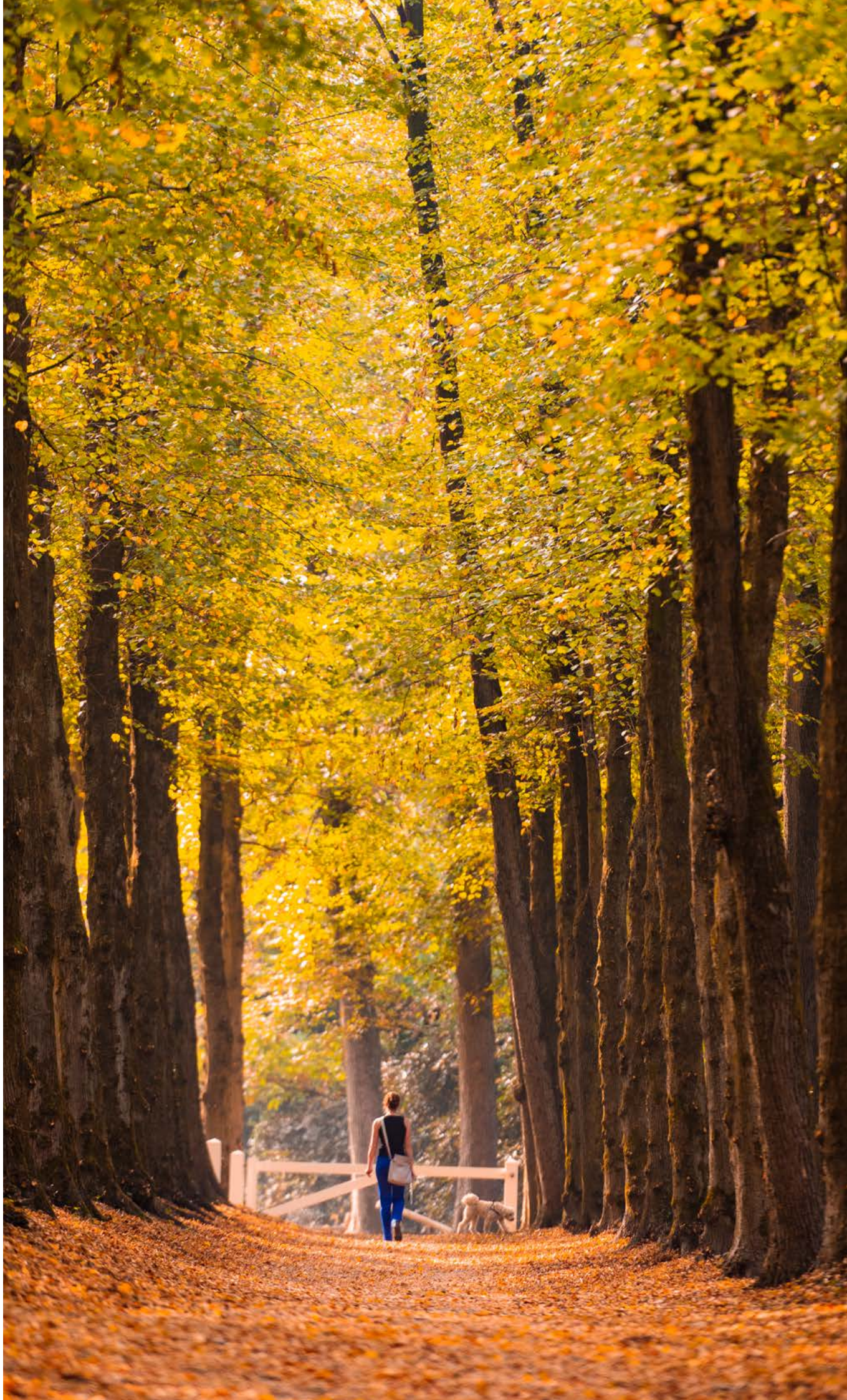
Cijfers die we volgen:

- % mensen met een lage SEP met gaat wel/ slecht / zeer slechte ervaren gezondheid
- % rokers (totaal)
- % rokers lage SEP
- % volwassenen met overgewicht
- % volwassenen dat overmatig alcohol gebruik
- % volwassenen dat groente en fruit eet
- % mensen met een lage SEP die groente / fruit eten
- % volwassenen dat voldoet aan de beweegnorm
- Aantal partners die bijdragen aan de genoemde doelen

We verstevigen de preventiestructuren in alle wijken waarin integraal wordt samengewerkt, zodat inwoners gemakkelijker gezonde keuzes kunnen maken.

Mentale gezondheid

Waarom dit speerpunt?

- Mentale gezondheid is, naast lichamelijk en sociaal welzijn, onmisbaar om gezond te zijn en blijven²⁴. Dit gaat over onze eigenwaarde, mentale veerkracht, onze emotionele situatie en hoe goed we kennis tot ons nemen.
- Uit de Corona Gezondheidsmonitor Jongvolwassenen 2022 blijkt dat meer dan de helft van de jongvolwassenen psychische klachten ervaart en een kwart zich sterk eenzaam voelt. Ook benadrukte dit onderzoek de impact van de coronaperiode op jongvolwassenen.
- Ruim één op de vijf jongvolwassenen in de regio Gelderland-Zuid heeft matige tot ernstige mentale problemen. Een iets grotere groep is sterk eenzaam, 6% had het afgelopen jaar suïcidale gedachten. De grootste groep, ruim vier op de vijf jongvolwassenen is voldoende weerbaar.
- Langdurige stress speelt een belangrijke rol bij mentale gezondheid. De Corona Gezondheidsmonitor Volwassenen 2022 laat zien dat 18-34-jarigen meer stress hebben in vergelijking met 65-plussers. In de regio ervaart 19% van de inwoners van 18 jaar en ouder (heel) veel stress op één of meerdere gebieden. Inwoners in de laagste inkomensgroep hebben ruim drie keer zo vaak te maken met psychische klachten als inwoners in de hoogste inkomensgroep (22% vs. 6,6%).
- Vanuit het Rijk is er in 2022 ook een landelijke aanpak ontwikkeld: 'Mentale gezondheid: van ons allemaal'. Hiermee wil de overheid een beweging in gang zetten op weg naar een

mentaal gezond Nederland, met specifieke aandacht voor jongeren en jongvolwassenen, werkenden en inwoners in een kwetsbare positie.

- Afgelopen juni nam de Eerste Kamer de Wet Integrale Suïcide-preventie aan, deze treedt naar verwachting 1 juli 2025 in werking. Gemeenten zijn dan verplicht lokaal beleid te ontwikkelen om suïcide te voorkomen. De landelijke Agenda suïcidepreventie is nu al opgenomen als kader voor het thema Mentale gezondheid binnen GALA, naast de landelijke interdepartementale aanpak Mentale gezondheid: van ons allemaal.
- Ook de gemeenteraad vraagt op verschillende manieren aandacht voor het onderwerp. De afgelopen jaren hebben verschillende fracties met enige regelmaat vragen gesteld en moties ingediend over de inzet van de gemeente op het onderwerp mentale gezondheid van jongeren/jongvolwassenen.

Verbinding met andere programma's, opgaven en akkoorden

Het speerpunt Mentale gezondheid raakt aan veel beleidsprogramma's en activiteiten. Denk hierbij de STORM-aanpak op VO-scholen, het model 'Hand voor mentale gezondheid' in Nijmegen Noord (voortgekomen uit de preventieplatforms jeugd), inzet van jongerenwerkers op scholen en wijken en de doorontwikkeling van Welzijn op Recept in de stad.

Er zijn ontwikkelingen om de verbinding tussen het medisch en sociaal domein te verstevigen om inwoners met mentale klachten eerder te kunnen helpen.

²⁴ World Health Organization, 2018

Cijfers die we volgen:

- % psychosociale problemen bij jongeren
- % psychosociale problemen bij volwassenen
- % jongeren dat zich gestrest voelt
- % ouders dat LHBTIQA+ accepteert (inschatting jongeren)
- % volwassenen dat LHBTIQA+ accepteert
- % matig tot hoog risico op angst en/of depressie bij volwassenen
- % volwassenen met onder gemiddelde veerkracht
- % volwassenen dat geen regie op eigen leven heeft
- % gezinnen waarin spanning voorkomt door geldgebrek

Vanuit gezondheids- en ruimtelijk beleid is er aandacht voor een gezonde leefomgeving, met voldoende groen en zo min mogelijk geluidshinder, om stress (vanuit de leefomgeving) te beperken. Ook maken we vanuit de beleidskader gezondheid een verbinding met de anti-discriminatie agenda van de gemeente Nijmegen. Studies wijzen op een negatief effect op de gezondheid en het welzijn van mensen die discriminatie ervaren. Dit willen we vanuit de gemeente tegengaan door discriminatie in Nijmegen actief te bestrijden. Een gebrek aan toegang tot hulp of ondersteuning en beperkte ondersteunende diensten kunnen bijdragen aan uitsluiting. Dit willen we vanuit de gemeente tegengaan. Naast stadsbrede ontwikkelingen, zijn er regionaal ook ontwikkelingen om de verbinding tussen het sociaal domein en medisch domein te verstevigen om mensen met mentale problemen/klachten eerder te helpen, namelijk het Mentaal Gezondheidsnetwerk, maar ook het Ecosysteem mentale gezondheid (GEM).

Chronische stress is slecht voor de geestelijke, lichamelijke en maatschappelijke gezondheid.

Wat willen we bereiken?

- De-stigmatiseren en bespreekbaar maken van (beginnende) mentale klachten. We zorgen voor aanbod voor inwoners met een migratieachtergrond met specifieke aandacht voor schaamte, stigmatisering, en ervaren barrières om hulp te zoeken en te praten over mentale problemen.
- Het stimuleren en (zo nodig uitbreiden) van toegankelijke en laagdrempelige vormen van ondersteuning en zorg die de veerkracht/weerbaarheid van inwoners versterken.
- Inwoners zijn bekend met laagdrempelige vormen van mentale ondersteuning in hun (lokale) omgeving. Hierdoor zullen zij eerder ondersteuning zoeken wanneer dit nodig is en worden lichte klachten eerder opgemerkt (vroeg signalering).
- In de stad is er voldoende aandacht voor groen, een goede balans tussen rust en reuring en het beperken van geluidshinder. Zeker met het oog op het verdichten van de stad is het belangrijk dat de leefomgeving zo veel mogelijk bijdraagt aan het verlagen van stress en het versterken van mentale gezondheid.

Gezond ouder worden

Waarom dit speerpunt?

- 16,7% van de Nijmegenaren is nu boven de 65 jaar. Dat gaat in 2040 naar ongeveer 20% van de Nijmegenaren. Bovendien leven we langer. Nu is 3,7% van de Nijmegenaren ouder dan 80. Dit gaat in 2040 naar ongeveer 8%²⁵.
- Het aantal mensen in Nijmegen met dementie zal stijgen van 2.400 (nu) naar ongeveer 4.300 mensen in 2040.
- Bijna 60% van de Nijmeegse senioren (65 jaar en ouder) voldoet niet aan de beweegrichtlijn van minstens 150 minuten per week matig intensief bewegen en minstens twee keer per week spier- en botversterkende oefeningen²⁶.
- Ruim de helft (51,1%) van de Nijmeegse senioren (65 jaar en ouder) is enigszins tot zeer sterk eenzaam²⁷.
- Bijna de helft (49,8%) van de van de Nijmeegse senioren (65 jaar en ouder) heeft één of meerdere langdurige aandoeningen²⁸.
- Belangrijk is dat mensen ook bij het vorderen van de leeftijd zo lang mogelijk gezond en vitaal blijven. Gezond ouder worden gaat over lichamelijke vitaliteit, waar voldoende bewegen en goede voeding aan bijdragen. Maar ook over gezond blijven

op sociaal en mentaal gebied, met een sociaal netwerk waar je deel van uitmaakt en door activiteiten te ondernemen waardoor je je zinvol voelt.

Verbinding met andere programma's, opgaven en akkoorden

Sommige aspecten van vitaal ouder worden hebben al een plek in andere beleidsnota's. Hierbij valt te denken aan ondersteuning en hulp in de thuissituatie (vastgelegd in "de Verordening maatschappelijk ondersteuning en Jeugdhulp"), sport en bewegen (vastgelegd in "Een Nijmeegs hert veur sport en bewegen" en het Nijmeegs Sportakkoord 2.0), betekenisvol contact/ontmoeten/samen leven versterken (vastgelegd in de kadernotitie "Samen werken, samen sterk" en de daaruit

voortvloeiende Opgave sturing sociale basis) en goed wonen (vastgelegd in de Woonzorg-visie Nijmegen).

Belangrijk is dat mensen ook bij het vorderen van de leeftijd zo lang mogelijk gezond en vitaal blijven.

²⁵ Stads- en wijkmonitor 2024, gemeente Nijmegen

²⁶ Beweegrichtlijnen | Buurtatlas

²⁷ Eenzaamheid | Buurtatlas

²⁸ Langdurige aandoeningen | Buurtatlas

Wat willen we bereiken?

Vanuit al deze beleidsterreinen willen we hetzelfde bereiken, namelijk dat:

- Senioren zich zo lang mogelijk vitaal voelen en blijven meedoen in de samenleving;
- Het risico op kwetsbaarheid bij senioren vermindert of wordt uitgesteld;
- Volwassenen en senioren zich realiseren wat ouder worden betekent en weten wat ze zelf kunnen doen om kwetsbaarheid uit te stellen en gezond ouder te worden.

Bij het opstellen van deze visie op gezondheid hebben we gesprekken gehad met senioren. Uit deze gesprekken kwam duidelijk naar voren dat senioren graag zelf onderdeel van de oplossing willen zijn bij gezondheidsvraagstukken. Ze willen graag zelf het initiatief nemen en moeten (laagdrempelig) de mogelijkheid krijgen om verantwoordelijkheid te nemen. Niet iedereen kan dit zomaar zelf geven zij aan. Het is belangrijk om in het bijzonder aandacht te hebben voor senioren met een lage sociaal economische positie (SEP), omdat we weten dat bij deze senioren de gezondheidsvaardigheden minder ontwikkeld zijn waardoor zij minder gezondheidswinst kunnen behalen.

In de uitvoeringsagenda die bij de visie op gezondheid hoort werken we uit wat we de komende jaren gaan doen op het gebied van gezondheid en senioren en wat er nodig is om gezondheidsverschillen te verkleinen.

Cijfers die we volgen:

- % ervaren gezondheid senioren (slecht / zeer slecht)
- % senioren dat zich sociaal eenzaam voelt
- % senioren dat ondervoed is
- % senioren dat overmatig alcohol gebruikt
- % 65+ dat voldoet aan de beweegrichtlijn (150 min matig intensief/week)
- % 65+ dat voldoet aan de beweegrichtlijn (2dg/wk bot/spier versterkende oefeningen)
- % 65+ dat is gevallen afgelopen 3 maanden
- % overbelaste mantelzorgers

Gezonde leefomgeving

Waarom dit speerpunt?

- Een gezonde leefomgeving is essentieel voor een gezond leven. Onze sociale en fysieke leefomgeving hebben een grote invloed op hoe gezond we zijn. Het heeft impact op hoe we opgroeien, hoe we ons gedragen, bewegen en voelen en in welke mate we gezond ouder worden. Een gezonde leefomgeving beschermt, bevordert en faciliteert de gezondheid van inwoners. In Nijmegen willen we de omgeving zo inrichten en organiseren dat de mentale en fysieke gezondheid positief beïnvloed wordt. Het is een omgeving die als prettig wordt ervaren en die uitnodigt tot gezond gedrag zoals bewegen, sporten en gezond eten. Dat betekent ook een nabije stad met ruimte voor ontmoeten. En dat negatieve omgevingsfactoren, zoals hittestress en luchtvervuiling, zo min mogelijk invloed hebben op de gezondheid. In dit thema duiden we hoe we door middel van het inzetten op een gezonde leefomgeving bijdragen aan het bevorderen van gezondheid, met specifieke aandacht voor het verkleinen van gezondheidsverschillen.
- Het aantal inwoners van onze stad blijft groeien en die groei wordt binnen de stadsgrenzen opgevangen. Tegelijkertijd zorgt klimaatverandering voor een veranderende leefomgeving. Hierdoor neemt de druk op de openbare ruimte toe. Dit betekent dat aandacht voor een gezonde leefomgeving nu belangrijker is dan ooit. Genoeg groen, passende voorzieningen en voldoende ontmoetingsplekken zijn essentieel voor de fysieke en mentale gezondheid van mensen. Net als een goede luchtkwaliteit en zo min mogelijk geluidshinder. Om een gezonde leefomgeving te waarborgen moeten we dus zorgen dat er naast woningen ook voldoende ruimte is voor groen, rust en voorzieningen. Met een goede balans tussen rust en reuring.

- Met de invoering van de Omgevingswet per 1 januari 2024 heeft gezondheid een belangrijke plek gekregen in de ruimtelijke ontwikkeling van de stad. Een leidend principe van de Nijmeegse Omgevingsvisie die geactualiseerd wordt, is dan ook een gezonde en duurzame stad. Dit laat zien dat ruimtelijke ontwikkeling en gezondheid niet meer los van elkaar gezien kunnen worden. Instrumenten uit de wet, zoals de omgevingsvisie, het omgevingsplan en de omgevingswaarden, bieden ons de kans om onze gezondheidsambities vast te leggen. Dit doen we bijvoorbeeld door gezondheidsbevorderende en gezondheidsbeschermende acties in omgevingsplannen op te nemen.
- Gezondheid is één van de leidende principes voor de omgevingsvisie die wordt geactualiseerd. In de contourennotitie die deel uitmaakt van het actualiseringsproces zijn de volgende 8 onderwerpen opgenomen die richting geven om te werken aan een gezondere leefomgeving;
 1. Beweegvriendelijke omgeving
 2. Gezond milieu
 3. Groene en klimaatbestendige omgeving
 4. Ruimte voor ontmoeten en verbinden
 5. Gezond en sociaal wonen voor iedereen
 6. Functiemenging waar mogelijk
 7. Gezonde en duurzame voedselomgeving
 8. Schoon en veilig

Verbinding met andere programma's, opgaven en akkoorden

De gezonde leefomgeving heeft raakvlakken met andere beleidsvelden en programma's. Zo is er een duidelijke verbinding met het ruimtelijke beleid waaronder de omgevingsvisie die wordt geactualiseerd. In de contourennotitie voor de actualisatie van de omgevingsvisie zijn acht onderwerpen voor de gezonde leefomgeving opgenomen. Ook is er aansluiting met beleid op specifieke thema's zoals de mobiliteitstransitie, klimaatadaptatie, groen en de circulaire stad. Verder wordt er samengewerkt met partners in onder meer GALA en Wij zijn groen, gezond en in beweging.

Wat willen we bereiken?

Met de acht onderwerpen sturen we op het volgende.

- **Beweegvriendelijke omgeving:** We willen dat de omgeving inwoners uitnodigt om vaker actief te bewegen. Dit doen we door te zorgen voor voldoende beweeg-ontmoet-sport en

speelruimte van goede kwaliteit. Het uitvoeringskader BOSS (bewegen, ontmoeten, spelen en sporten) is hierin leidend. Ook geven we bij de (her)inrichting van de openbare ruimte prioriteit aan voetgangers en fietsers.

- **Gezond milieu:** Ongunstige milieufactoren, zoals luchtverontreiniging en geluidshinder, hebben zo min mogelijk effect op de gezondheid van inwoners. Dit doen we door de luchtkwaliteit te (blijven) verbeteren en geluidshinder te beperken.
- **Groene en klimaatbestendige omgeving:** We creëren een groene leefomgeving die de gevolgen van klimaatverandering, zoals hittestress, zoveel mogelijk beperkt. Dit doen we door te zorgen voor genoeg groene en schaduwrijke plekken. Hier vinden inwoners niet alleen verkoeling maar komen zij ook tot rust in het groen, wat de (mentale) gezondheid ten goede komt.
- **Ruimte voor ontmoeten en verbinden:** Het is aantrekkelijk voor inwoners om elkaar te ontmoeten in de wijk. We zetten in op goede voorzieningen in elke wijk en realiseren groene en sociale knooppunten.
- **Gezond en sociaal wonen voor iedereen:** Inwoners hebben toegang tot een gezonde woning. We doen dit door in te zetten op een gevarieerd en energiezuinig woningaanbod. We realiseren voldoende betaalbare woningen met een goed binnenklimaat. Inwoners met verschillende achtergronden en

leefgewoonten ontmoeten elkaar en voelen zich thuis in hun wijk. Om dit te bereiken, werken we aan gemengde wijken en buurten met een divers woningaanbod. Zo brengen we de sociale draagkracht en draaglast meer in evenwicht.

- **Func tiemenging waar mogelijk:** Inwoners hebben in hun nabije leefomgeving toegang tot een gevarieerd aanbod aan voorzieningen. Juist in tijden van druk op de openbare ruimte en vergrijzing. We creëren in de wijken een balans tussen wonen, werken en een gevarieerd aanbod in voorzieningen. Met aandacht voor rust en dynamiek. We doen dit door ruimtelijke en maatschappelijke opgaven met elkaar te verbinden met als uitgangspunt om een nabije stad te worden waarin lopen en fietsen centraal staan.
- **Gezonde voedselomgeving:** We werken aan een omgeving die inwoners uitnodigt om gezond te eten. Dat doen we door de voedselomgeving zo gezond en toegankelijk mogelijk te maken voor iedereen. Bijvoorbeeld met de inzet van school- en buurtmoestuinen en stadslandbouw. Ook verkennen we het beperken van ongezond voedselaanbod wanneer hier juridische mogelijkheden voor zijn. We willen namelijk dat inwoners een eerlijke keuze kunnen maken voor gezond voedsel.
- **Schoon en veilig:** Inwoners leven in een schone buurt met goed onderhoud en zonder zwerfafval. Ook is de buurt veilig met voldoende verlichting. Er is aandacht voor sociale veiligheid en het verlagen van de maximumsnelheid naar 30 km/u.

Cijfers die we volgen:

- Ouder mist veilige speelplek in de buurt
- % vindt dat wegen in de buurt goed onderhouden worden
- Belemmeringen buitenspielen, geen aantrekkelijke groen plekken
- Ervaart matige tot ernstige geluidshinder
- Kan geen verkoeling vinden in woning, tuin of buurt
- Zelden of nooit contact met bure n of mensen in de straat
- Geeft de woning en woonomgeving een onvoldoende
- % tevreden over winkels voor dagelijkse boodschappen
- % soms/vaak onveiligheidsgevoel in buurt
- % vindt buurt schoon

Bij alle acht onderwerpen hebben wij extra aandacht voor de wijken waar de gezondheidsachterstanden het grootst zijn.

Foto: Studio Another Day

Foto: David van Haren

Om gezondheidswinst te bereiken zijn netwerksamenwerkingen intersectoraal en met de vele partners in de stad van groot belang.

Om gezondheidswinst te bereiken zijn netwerksamenwerkingen intersectoraal en met de vele partners in de stad van groot belang. Met onze brede en integrale aanpak van gezondheid en gezondheidsverschillen verkleinen werken we samen met partners in verschillende netwerken, bijvoorbeeld “Wij zijn Groen, Gezond en in Beweging”, “Nijmegen op één lijn” (NOEL) en het netwerk rondom de opgave Sturing sociale basis. De komende jaren blijven we inzetten op het versterken van preventiestructuren in en om de stad.

Wij zijn Groen, Gezond en in Beweging

Wij zijn Groen, Gezond en in Beweging (GGIB) is een groeiend netwerk van organisaties die samen werken aan gezonde Nijmegenaren in een gezonde stad. Eind 2024 zetten ruim 90 partners en 30 vrienden zich in voor een gezonder Nijmegen. Naast de gemeente Nijmegen zijn ROC, HAN, Radboud Universiteit, GGD Gelderland-Zuid en Radboudumc kernpartners. Het aan GGIB gekoppelde Lokale Preventie Akkoord (2017)

bestaat in navolging van het Nationale Preventieakkoord uit afspraken over terugdringen van roken, overgewicht en problematisch alcoholgebruik. In het lokale akkoord zijn afspraken over mentale gezondheid, vitale

medewerkers, gezonde leefomgeving en het werken aan de preventie infrastructuur toegevoegd. Partijen die deelnemen geven zelf het goede voorbeeld. Het Nijmeegs Sportakkoord (2019) wordt ook uitgevoerd onder de mantel van GGIB. De ambitie van dit akkoord is gericht op een leven lang met plezier sporten en bewegen voor Nijmegenaren. Dit draagt ook bij aan gezondheid. Beide akkoorden lopen eind 2026 af. Het is de wens om de samenwerking voort te zetten tot 2037.

Betere samenwerking tussen het medisch en sociaal domein

We weten dat bijna 14% van alle ziektelast wordt veroorzaakt door ongezonde leefgewoonten²⁹. De urgentie om alle aandacht te richten op preventie is groot en wordt ook steeds breder onderkend.

²⁹ RIVM 2024, Hoofdrapport VTV-2024 | Volksgezondheid Toekomst Verkenning 2024

Het Integraal Zorg Akkoord (IZA), Gezond en Actief Leven Akkoord (GALA) en het programma Wonen, Ondersteuning en Zorg voor Ouderen (WOZO) dragen hieraan bij. Deze akkoorden geven richting aan de duurzame samenwerkingsverbanden die nodig zijn om een toekomstbestendige zorg te ontwikkelen en de gezondheid van de inwoners te verbeteren.

- Met het Lokale Gezond en Actief Leven Akkoord (GALA) is er in 2023 een extra impuls gekomen in het bereiken van onder andere onze gezondheidsdoelen. Met het GALA plan van aanpak streven we naar een gezonde Nijmeegse generatie in 2040 met weerbare, gezonde mensen die kunnen opgroeien, leven, wonen en werken in een gezonde leefomgeving met een sterke sociale basis. Gezondheidsverschillen zijn, ook voor Nijmegen, een hardnekkig probleem. Er is met dit akkoord extra aandacht voor achterliggende factoren die invloed hebben op gezondheid en het samenwerken met partners in de stad die een bijdrage leveren aan het bereiken van een gezonde generatie in 2040.

- Ook werken gemeenten, zorgpartijen en welzijnsorganisaties in de regio samen aan het Integraal Zorg Akkoord (IZA). In de Regio Rijk van Nijmegen doen we dit via het netwerk Nijmegen op één lijn (NOEL). Het regioplan Rijk van Nijmegen 2023 committeert alle betrokken zorg- en welzijnsorganisaties aan de gedeelde ambitie van Meer Gezonde Jaren voor alle Nijmegenaren en het behoud van een duurzaam zorglandschap in de regio (het toegankelijk, beschikbaar en betaalbaar houden van de zorg). Om dit te bereiken is een verregaande samenwerking tussen het sociale en medische domein nodig. Het doel van het Regioplan is om de gezondheid van alle Nijmegenaren te verbeteren en de sociaaleconomische verschillen in gezondheid en levensverwachting te verkleinen. We voorkomen (her) instroom in het medisch domein door gezamenlijk te focussen op gezondheid in plaats van zorg. Naast de lichamelijke gezondheid gaat het ook om het bevorderen van de mentale gezondheid en het verminderen van psychische kwetsbaarheid.

Samenwerken in de sociale basis

We gaan door met het versterken van bestaande preventiestructuren, bijvoorbeeld in samenwerking met de preventieplatforms 12-/12+/0-23, stadsdeelprogrammeren, veelhoeken en andere platforms die bijdragen aan het versterken van de (sociale) basis infrastructuur in onze stad en stadsdelen. We verbinden gezondheidsambities met deze stadsdeelprogramma's en het wijkgerichte werken in de sociale basis en dragen bij aan relevant onderzoek waar mogelijk (AMPHI, Fieldlabs, werkplaatsen etc.). We sluiten met een wijkgerichte aanpak aan bij de behoefte van inwoners en signalen vanuit onder andere de buurtteams Jeugd & Gezin en Volwassenen. Samen met professionals uit het partnernetwerk 'Opgave Sturing sociale basis' en inwoners werken we toe naar een overzichtelijke en toegankelijke basis infrastructuur met een goed onderbouwde inzet van mensen en middelen.

Om de resultaten van het gezondheidsbeleid te monitoren en evalueren is het nodig dit periodiek te onderzoeken. Hierbij sluiten we zoveel mogelijk aan bij bestaande monitors en informatiebronnen. De GGD voert ééns in de vier jaar gezondheidsmonitors uit onder verschillende doelgroepen; de Kindermonitor (4-11 jaar), de Gezondheidsmonitor Jeugd (12-16 jaar), de Gezondheidsmonitor Jongvolwassenen (16-25 jaar) en de Gezondheidsmonitor Volwassenen en ouderen (18+). Vanuit onze eigen afdeling Onderzoek & Statistiek zijn daarnaast veel cijfers beschikbaar op stadsdeelniveau uit onder andere wijkmonitors en de monitors van de GGD.

Per speerpunt hebben we benoemd welke cijfers en data we monitoren. Naast deze visie hebben we een uitvoeringsagenda die loopt van 2025 tot en met 2028. Dit programma wordt periodiek geëvalueerd en op basis van de uitkomsten en beschikbare financiële middelen herzien.

In de bijlage is terug te vinden wat de huidige staat van de stad is, weergegeven in infographics. Een meer uitgebreide evaluatie van de afgelopen periode is terug te vinden in de startnotitie.

Bijlagen

Wettelijke taken GGD Gelderland-Zuid

Bewaken, beschermen en bevorderen van de publieke gezondheid

ALGEMENE GEZONDHEIDSZORG

- Infectieziektebestrijding en –preventie
- Technische hygiënezorg
- Medische Milieukunde
- Seksuele gezondheid
- Reizigersadvisering en –vaccinaties
- Forensische zorg
- Bevorderen psychosociale hulp bij incidenten, ongevallen en rampen

JEUGDGEZONDHEIDSZORG

- Rijksvaccinatieprogramma
- Consultatiebureaus
- Opvoedondersteuning
- Indiceren voor- en vroegschoolse educatie
- Toezicht op organisaties kinderopvang

GEZOND LEVEN

- Gezondheidsbevordering
School en jeugd
- Wijkgerichte gezondheidsbevordering
- Ouderengezondheidszorg
- Gezondheidsbevordering
volwassenen

ONDERZOEK, INFORMATIE EN ADVIES

- Gezondheidsmonitors
- Gezondheidsprofiel
- Onderzoek en advies
- Kennis delen

BIJZONDERE ZORG

- Meldpunt Bijzondere Zorg
- Maatschappelijke en gedwongen zorg
- Interventieteam Openbare
Geestelijke Gezondheidszorg

VEILIG THUIS

- Advies en ondersteuning rond
huiselijk geweld en mishandeling
- Meldloket van (vermoeden van)
geweld, verwaarlozing of misbruik

Gezondheid als onderdeel van het sociaal domein

Onder sociaal domein verstaan wij het veld dat uitvoering geeft aan de Jeugdwet, Participatiewet, Wmo, Wet gemeentelijke schuldhelpverlening (Wgs) en deels de wet Publieke gezondheid. Hierin werken inwoners, maatschappelijke organisaties en gemeenten samen aan gezondheid, welzijn en veiligheid.

Visie sociaal domein

We vinden het belangrijk dat alle bewoners van Nijmegen kunnen meedoen in de maatschappij en daarbij hun talenten benutten. Iedereen moet de kans krijgen het beste uit zichzelf te halen. We zorgen voor een omgeving waarin dat mogelijk is. We ondersteunen inwoners voor wie dat niet vanzelf gaat. Wanneer er (tijdelijke) ondersteuning nodig is, zorgen we voor maatwerk: niet meer en langer dan noodzakelijk en niet minder of korter dan nodig.

Maar hoe bereiken we een sterke, gezonde en inclusieve samenleving waarin iedereen mee kan doen? Wij kiezen ervoor om ongelijk te (blijven) investeren om zo kansen te bieden aan inwoners in kwetsbare situaties. We willen een nieuwe generatie Nijmegenaren met minder achterstanden laten opgroeien en gaan meer investeren in stadsdelen waar meer jeugdigen achterstanden hebben.

En we bieden hulp aan inwoners die onze steun of zorg nodig hebben en dit niet zelf kunnen organiseren en/of betalen. Ook hier zullen we ongelijk (blijven) investeren voor gelijke kansen. Niet alles is meer mogelijk in de huidige tijd met personele en financiële tekorten. Dit betekent dat we bij meer zelfredzame inwoners een groter beroep doen op hun zelf oplossend vermogen.

Wij (blijven) investeren in verminderen van financiële bestaansonzekerheid voor Nijmegenaren die in de knel zitten, zodat hun inkomen, werk of woonsituatie voldoende en voorspelbaar is. Met begrijpelijke regelgeving. Financiële bestaansonzekerheid en/of schulden zijn schadelijk voor mensen en hindert hen om mee te doen in de samenleving en een kwalitatief goed leven te leiden.

Wij (blijven) investeren in collectieve preventiemaatregelen en initiatieven die mensen verbinden om zo de samenleving te versterken en de sociale basis en de verbindingen in de buurt te verstevigen. Wij stimuleren een samenleving waarin Nijmegenaren elkaar ontmoeten en in beweging zijn, gezond eten, zich nuttig voelen en samen kunnen bijdragen aan het versterken van onze samenleving en stad.

Landelijke akkoorden

- Integraal Zorg Akkoord (IZA)
- Hervormingsagenda Jeugd
- Gezond en actief leven akkoord (GALA)
- Sportakkoord II
- Toekomstbestendige arbeidsmarkt zorg en welzijn (TAZ)
- Wonen, ondersteuning en zorg voor ouderen (WOZO)

Figuur 3: beleid en uitvoering sociaal domein (2024)

Blik op de toekomst

Gezondheidsachterstanden zullen niet verminderen

We krijgen meer gezonde levensjaren, maar de laatste 10 tot 18 jaar zullen in minder goede gezondheid zijn. Vaak wordt aangenomen dat gezondheidsachterstanden toenemen (Bron: Gezond opgroeien, wonen en werken, Sociaal Economische Raad, 2023). Dat valt echter niet zo eenduidig te zeggen, maar duidelijk is wel dat gezondheidsachterstanden niet verminderen (VTV 2024).

Roken 18+

2023	20,2%
2050	11%

Bron: VTV-2024

Stijging overgewicht in alle leeftijdsgroepen 2050

2022	50%
2050	64%

Bron: VTV-2024

Vergrijzing

65+	
2024	3,6 miljoen
2050	4,8 miljoen
80+	
2024	900.000
2050	1,94 miljoen

Bron: VTV-2024

We worden steeds ouder

2024	81,6 jaar
2050	86,5 jaar

Bron: VTV-2024

Een (zeer) goed ervaren gezondheid, blijft redelijk stabiel

2023	79,1%
2050	78,9%

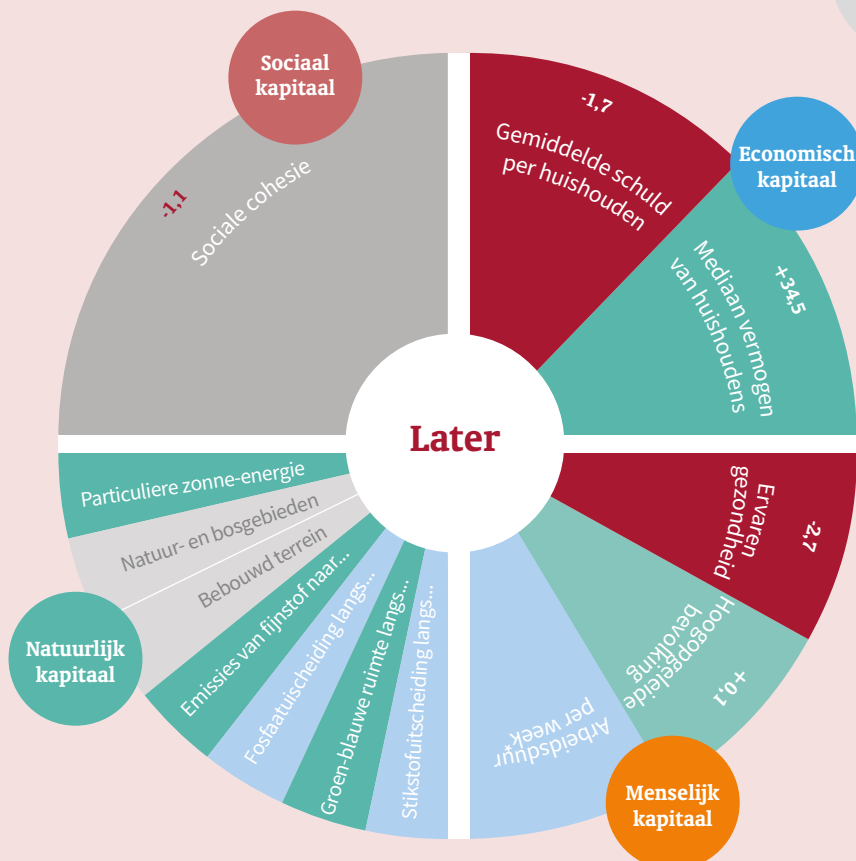
Bron: VTV-2024

Mantelzorg

Mantelzorg in 2050 in vergelijking met 2022

Ouderen die mantelzorg nodig hebben	+200%
Mantelzorgpotentieel neemt komende jaren fors af	-60%

Later

Brede welvaart

Brede welvaart (waar gezondheid een onderdeel van is) wordt steeds vaker als algemene graadmeter gebruikt. De brede welvaart van de inwoners van Nijmegen 'in het hier en nu' ligt lager dan gemiddeld in Gelderland. Op een schaal met 34 beoordelingspunten (gemeten door het CBS) scoort Nijmegen relatief vaak onder het landelijk gemiddelde. Uit onderstaande bijlage blijkt dat we in het Nijmegen van 'later' (toekomstige generaties) meer bebouwd terrein zullen hebben (dat ten koste gaat van ons natuurlijk kapitaal), dat de ervaren gezondheid de komende jaren zal afnemen en dat de gemiddelde schulden per huishouden zullen toenemen en ook hoger zullen zijn dan in andere gemeenten.

Bron: Brede welvaart trend | CBS

Staat van de stad

**Gezond
opgroeien**

Ervaren gezondheid

(zeer) goed ervaren
gezondheid jeugd
13-16 jaar

Nijmegen	82,3%
Nederland	80,3%

Bron: Gezondheidsmonitor
Jeugd 2023

In Lindenholt en Hatert hebben de meeste jongeren een gaat wel of (zeer) slecht ervaren gezondheid (27%). In Heijendaal/Brakkenstein/Groenewoud hebben het minst aantal jongeren een gaat wel of (zeer) slecht ervaren gezondheid (10%).

- Lindenholt
- Hatert
- Hees/Heseveld/Neerbosch-Oost
- Noord-Lent
- Noord-Oosterhout/Ressen
- Noord-Hatertse Hei/Grootstal
- Centrum/Oost
- Oud-West
- Nije Veld/Hazenkamp/Goffert
- Heijendaal/Brakkenstein/Groenewoud

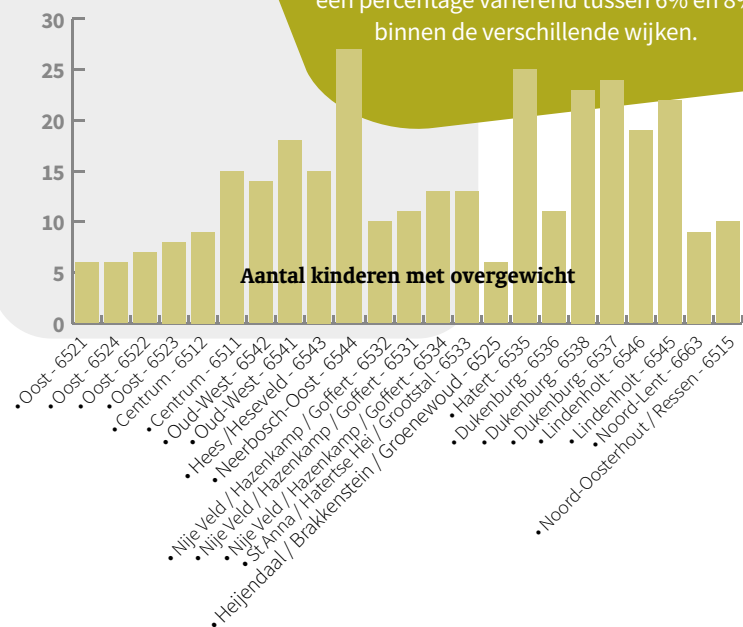
Overgewicht

Overgewicht kinderen
5-14 jaar

Nijmegen	15%
Nederland	15%

Bron: JGZ 2017-2023

Er zijn grote verschillen tussen de wijken. In Neerbosch-Oost heeft 27% van de kinderen overgewicht. In Hatert is dit 25%. In Oost is het aantal kinderen met overgewicht het laagst met een percentage variërend tussen 6% en 8% binnen de verschillende wijken.

Gezond opgroeien

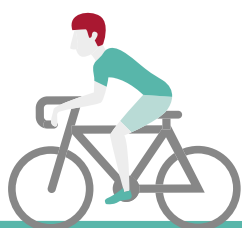
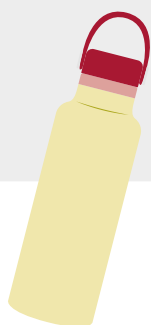
Bewegen

Bewegen jeugd 4-11 jaar

Beweegt minder dan
7 uur per week

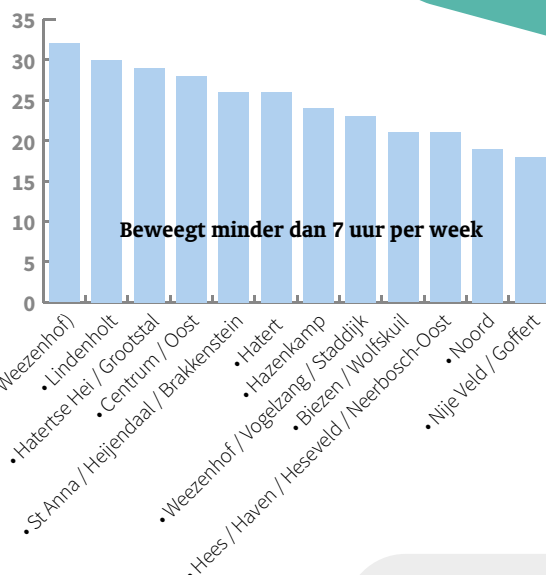
Nijmegen	24%
Nederland	23%

Bron: Kindermonitor 2021

In Centrum/Oost (7%) en Hees/Heseveld/
Neerbosch-Oost (9%) beweegt het minst aantal jongeren
dagelijks minstens 1 uur. In Dukenburg (21%) en
Noord - Oosterhout/Ressen (19%) bewegen
de meeste jongeren
dagelijks 1 uur.

In Dukenburg (32%) en Lindenholt (30%)
bewegen de meeste kinderen minder
dan 7 uur per week. In Nije Veld / Goffert
(18%) en Noord (18%) bewegen het minst
aantal kinderen minder dan
7 uur per week.

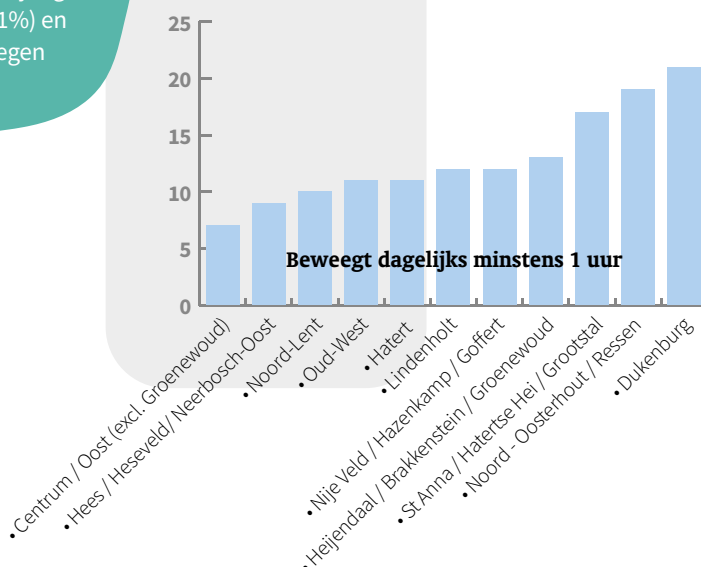

Bewegen jeugd 13-16 jaar

Beweegt dagelijks
minstens 1 uur

Nijmegen	12,7%
Nederland	15,1%

Bron: Gezondheidsmonitor
Jeugd 2023

NIJMEGEN →

Fruit/groente eten

Eet elke dag fruit/groente 0,5-11 jaar

Eet elke dag fruit

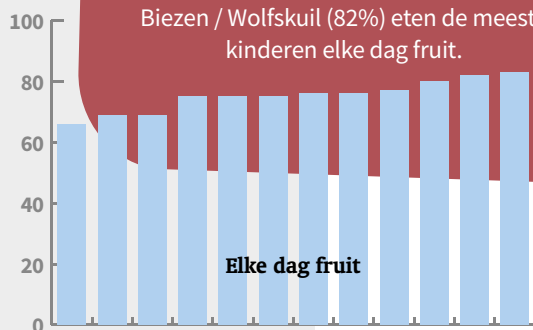
Nijmegen	75%
Gelderland-Zuid	66%

Eet elke dag groente

Nijmegen	60%
Gelderland-Zuid	49%

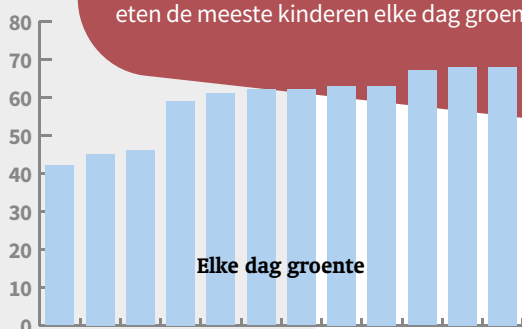
Bron: Kindermonitor 2021

In Dukenburg (excl. Weezenhof) (66%), Hatert (69%) en Lindenholt (69%) eet het minst aantal kinderen elke dag fruit. In Weezenhof / Vogelzang / Staddijk (83%) en Biezen / Wolfskuil (82%) eten de meeste kinderen elke dag fruit.

Elke dag fruit

In Hatert (42%) en Lindenholt (45%) eet het minst aantal kinderen elke dag groente. In Centrum / Oost (68%) en St. Anna / Heijendaal / Brakkenstein (68%) eten de meeste kinderen elke dag groente.

Elke dag groente

Eet elke dag fruit/groente 13-16 jaar

Eet elke dag fruit

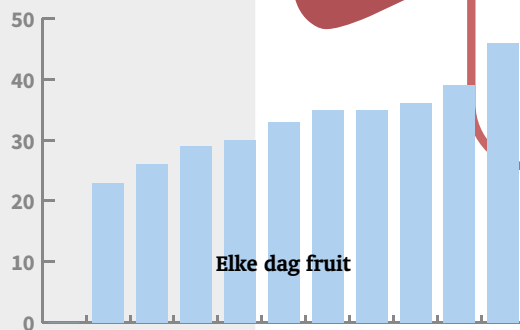
Nijmegen	32%
Gelderland-Zuid	30%

Eet elke dag groente

Nijmegen	52%
Gelderland-Zuid	46%

Bron: Gezondheidsmonitor Jeugd 2023

In Hatert en Lindenholt (23%) eet het minst aantal jongeren elke dag fruit. In Heijendaal / Brakkenstein / Groenewoud (36%) en Oud-West (39%) eten de meeste jongeren elke dag fruit.

Elke dag fruit

In Hatert (34%) en Lindenholt (38%) eet het minst aantal jongeren elke dag groente. In Centrum / Oost (excl. Groenewoud) (63%) en Nijveveld / Hazenkamp / Goffert (62%) eten de meeste jongeren elke dag groente.

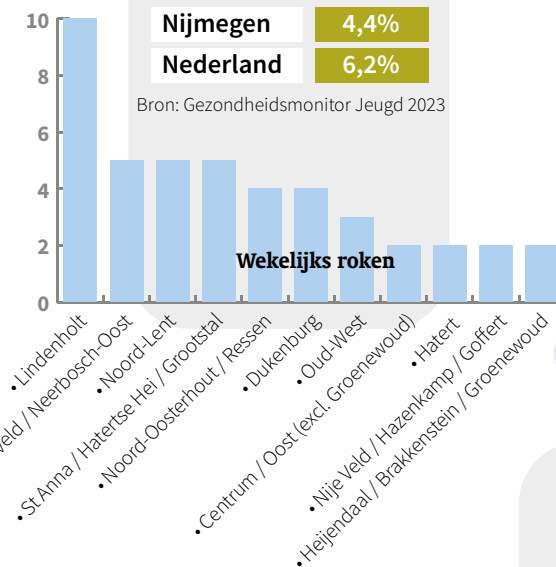

Elke dag groente

*geen cijfer omdat er minder dan 30 respondenten in de groep zitten

Roken

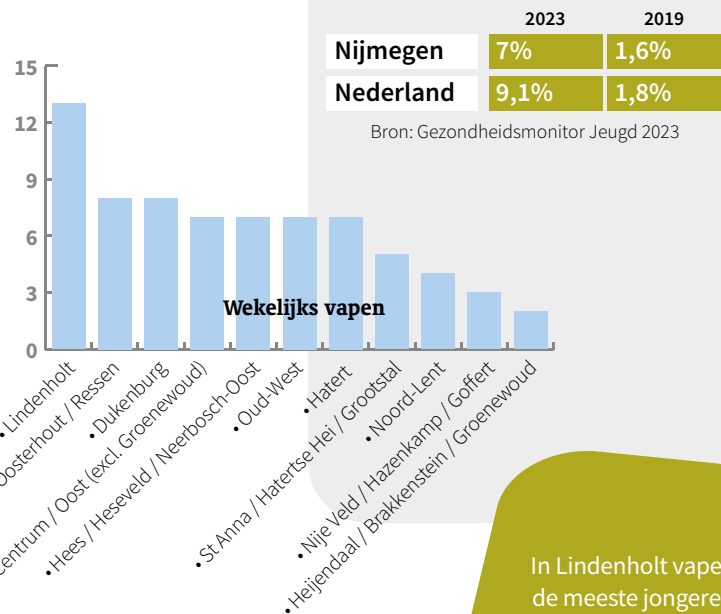
**Wekelijks roken
jeugd
13-16 jaar**

In Lindenholt roken
het meest aantal jongeren
wekelijks (10%). In Centrum/Oost
(excl. Groenewoud), Hatert, Nije Veld/
Hazenkamp/ Goffert, Heijendaal/
Brakkenstein/ Groenewoud roken
het mist aantal jongeren
wekelijks (2%).

Vapen

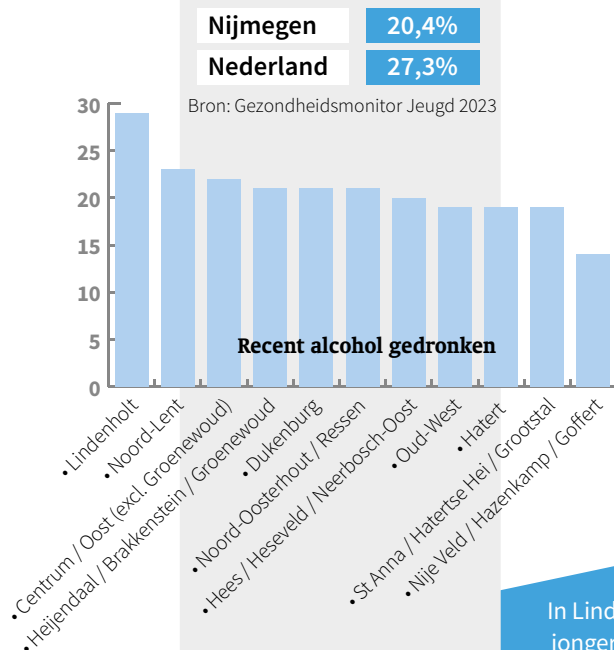
**Wekelijks vaper
jeugd - 13-16 jaar**

In Lindenholt vaper de meeste jongeren wekelijks (13%). In Heijendaal/Brakkenstein/Groenewoud vaper het minst jongeren wekelijks (2%).

Alcohol

**Recent alcohol
gedronken jeugd
13-16 jaar**

In Lindenholt (29%) hebben de meeste jongeren recent alcohol gedronken. In Nije Veld / Hazenkamp / Goffert is dit percentage het laagst met 14%.

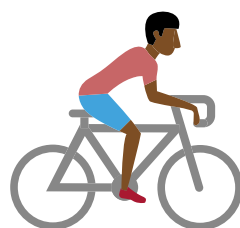
Ervaren gezondheid

**(zeer) goed ervaren
gezondheid jeugd
18+**

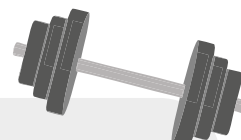
Nijmegen	71%
Nederland	70%

Bron: Gezondheidsmonitor
Volwassenen en Ouderen 2022

We zien bij Nijmeegse volwassenen verschillen in (zeer) goed ervaren gezondheid tussen wijken en in stadsdelen. Zo is de (zeer) goed ervaren gezondheid in Dukenburg het laagst met 61,1% en in Noord het hoogst met 76,6%.

Overgewicht

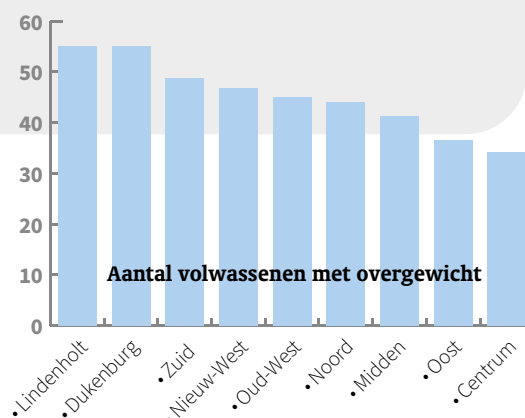
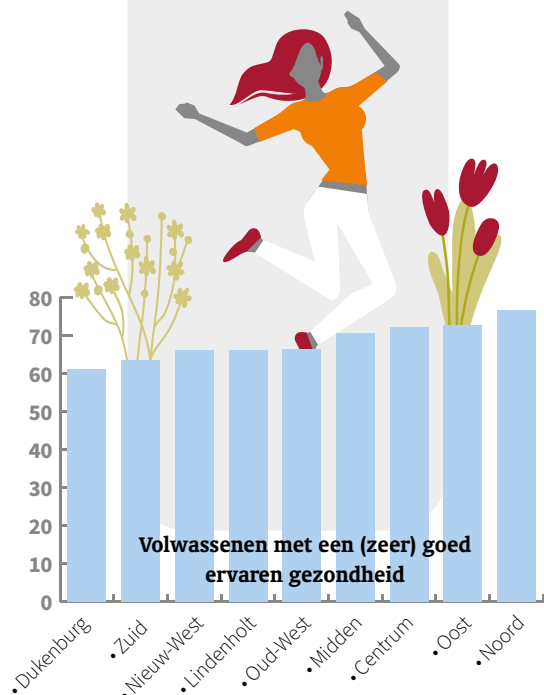

Overgewicht volwassenen en ouderen

	18+	18-65 jaar	65+
Nijmegen	44,7%	42%	55,3%
Nederland	51,6%	49,5%	58,1%

Bron: Buurtatlas RIVM, Gezondheidsmonitor Volwassenen en Ouderen 2022

Ook zijn er grote verschillen tussen de stadsdelen: in Dukenburg en Lindenholt heeft ruim 55% van de inwoners overgewicht. In Centrum en Oost liggen de percentages op 34,2% en 36,5%.

Roken

Rokers 18+

Nijmegen	19,2%
Nederland	18%

Bron: Buurtatlas RIVM,
Gezondheidsmonitor Volwassenen
en Ouderen 2022

Er zijn grote verschillen tussen de stadsdelen. Het aantal rokers is in Centrum het hoogst met 24,8%, gevolgd door Oud-West met 22,1%. In Noord is het percentage rokers het laagst met 13,3%.

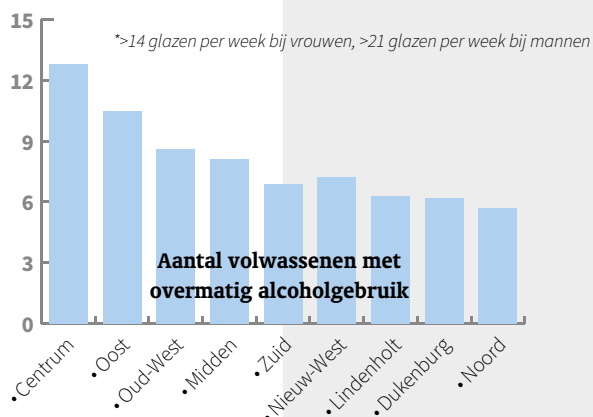

Alcohol

Overmatig alcoholgebruik* 18+

Nijmegen	8,1%
Nederland	7,2%

Bron: Buurtatlas RIVM,
Gezondheidsmonitor Volwassenen
en Ouderen 2022

In Centrum is het percentage overmatige drinkers het hoogst met 12,8%, gevolgd door Oost met 10,5%. In Noord (5,7%) en Dukenburg (6,2%) is het percentage overmatige drinkers het laagst.

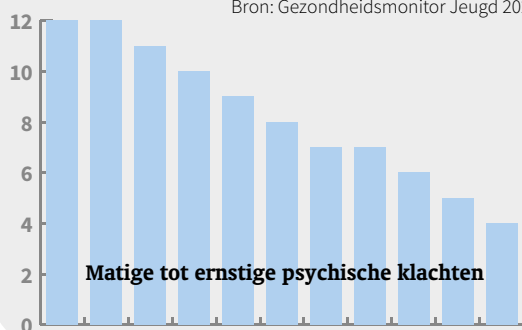

Psychische klachten

Matige tot ernstige psychische klachten jeugd - 13-16 jaar

	Matig	Ernstig	Totaal
Nijmegen	6%	3%	9%
Nederland	5%	3%	8%

Bron: Gezondheidsmonitor Jeugd 2023

Matige tot ernstige psychische klachten

- Noord-Lent
- Hees/Heseveld/Neerbosch-Oost
- St Anna/Hatertse Hei/Grootstal
- Nije Veld/Hazenkamp/Goffert
- Dukenburg
- Lindenholt
- Centrum/Oost (excl. Groenewoud)
- Noord-Oosterhout/Ressen
- Heijendaal/Brakkenstein/Groenewoud

In Noord Lent (12%) en Hees/Heseveld/Neerbosch-Oost (12%) hebben de meeste jongeren last van matige tot ernstige psychische klachten. In Heijendaal/Brakkenstein/Groenewoud (4%) en Noord-Oosterhout/Ressen (5%) hebben de minste jongeren last van matige tot ernstige klachten.

Stress

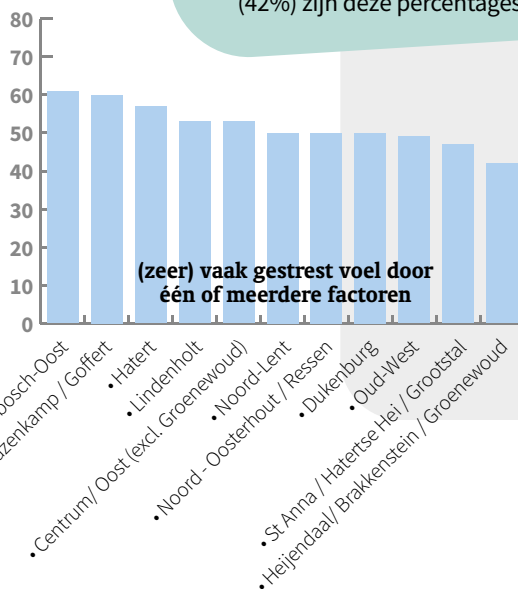
(zeer) Vaak gestrest voelen door één of meerdere factoren*
jeugd - 13-16 jaar

Nijmegen	52,6%
Nederland	49,8%

Bron: Gezondheidsmonitor Jeugd 2023

* school of huiswerk, alles wat diegene moet doen, wat anderen van diegene vinden, eigen problemen of de thuissituatie

In Hees/Heseveld/Neerbosch-Oost (61%) en Nije Veld/Hazenkamp/Goffert (60%) voelen de meeste jongeren zich (zeer) vaak gestrest door een of meerdere factoren. In St Anna/Hatertse Hei/Grootstal (47%) en Heijendaal/Brakkenstein/Groenewoud (42%) zijn deze percentages het laagst.

(zeer) vaak gestrest voel door één of meerdere factoren

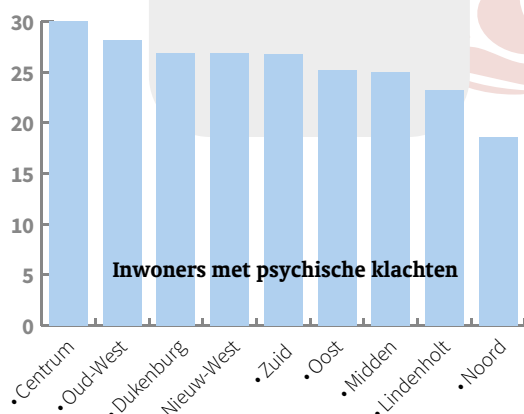

Psychische klachten

Last van psychische klachten 18+

Nijmegen	25,5%
Nederland	22,2%

Bron: Buurtatlas RIVM, Gezondheidsmonitor Volwassenen en Ouderen 2022

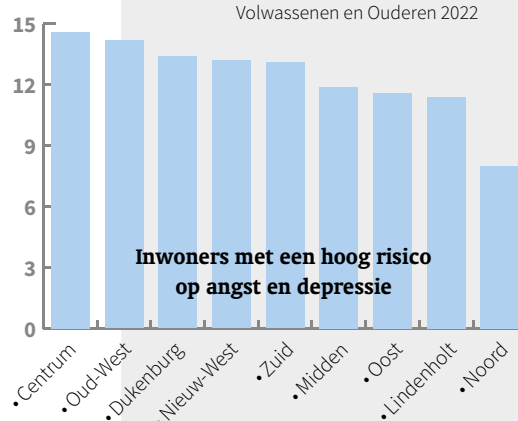
In Centrum is het percentage van inwoners (18+) met psychische klachten het hoogst met 30%, gevolgd door Oud-West met 28,2%. In Noord (18,6%) en Lindenholt (23,2%) is het percentage het laagst.

Risico op angst en depressie

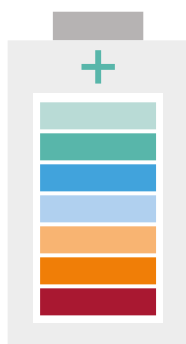
Matig tot hoog risico op angst en depressie - 18+

	Matig	Hoog
Nijmegen	46%	12,2%
Nederland	43%	10,2%

Bron: Buurtatlas RIVM, Gezondheidsmonitor Volwassenen en Ouderen 2022

In Centrum is het percentage van inwoners (18+) met een hoog risico op angst en depressie het hoogst met 14,6%, gevolgd door Oud-West met 14,2%. In Noord (8%) en Lindenholt (11,4%) is het percentage het laagst.

Gezond ouder worden

Ervaren gezondheid

(zeer) goed ervaren gezondheid

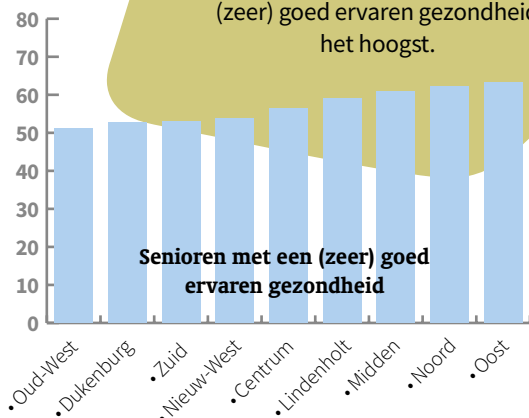
65+ (zeer) goed

Nijmegen	57%
Nederland	60%

Bron: Gezondheidsmonitor
Volwassenen en Ouderen 2022

We zien bij Nijmeegse senioren verschillen in (zeer) goed ervaren gezondheid tussen wijken en in stadsdelen. Zo is de (zeer) goed ervaren gezondheid in Oud-West het laagst met 51,1%, gevolgd door Dukenburg met 52,7%. In Oost (63,2%) en Noord (62,2%) is de (zeer) goed ervaren gezondheid het hoogst.

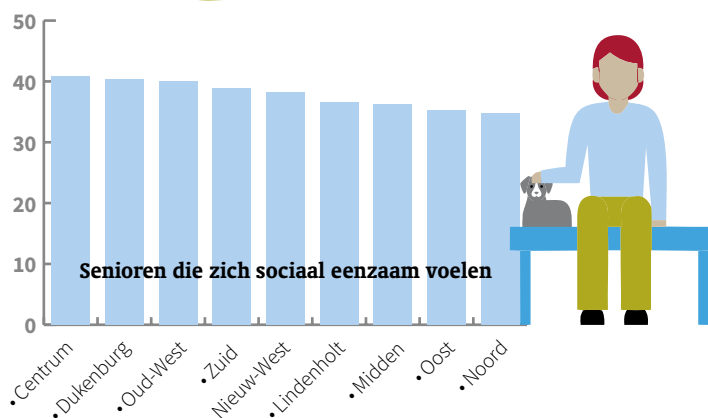
Sociale eenzaamheid

Sociaal eenzaam 65+

Nijmegen	36%
Nederland	37,9%

Bron: Buurtatlas RIVM,
Gezondheidsmonitor Volwassenen
en Ouderen 2022

In stadsdeel Centrum (40,9%) en Dukenburg (40,3%) voelen de meeste senioren zich sociaal eenzaam. In Noord (34,8%) en Oost (35,2%) is dit percentage het laagst.

Gezond ouder worden

In stadsdeel Centrum is het aantal overmatige drinkers (65+) het hoogst met 9,1%. Gevolgd door Oost en Oud-West met 8,1%. In Dukenburg (6,3%) en Zuid en (6,4%) is het percentage overmatige drinkers (65+) het laagst.

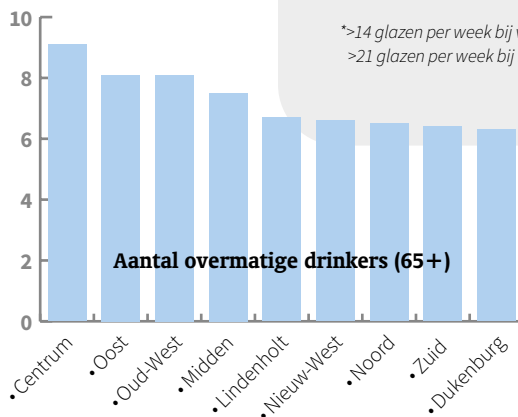
Overmatig alcoholgebruik

Overmatig alcoholgebruik* 65+

Nijmegen	7,6%
Nederland	7,4%

Bron: Buurtatlas RIVM, Gezondheidsmonitor Volwassenen en Ouderen 2022

* >14 glazen per week bij vrouwen
>21 glazen per week bij mannen

Bewegen

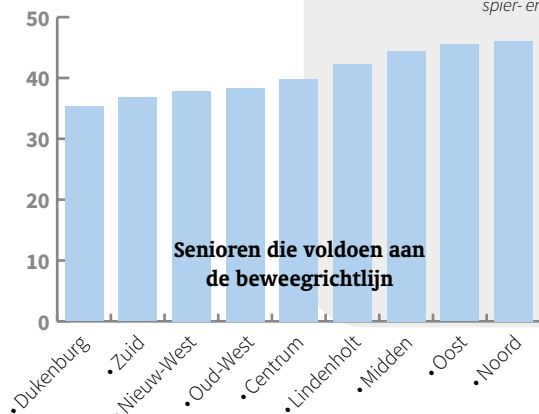
Voldoet aan beweegrichtlijn* 65+

Nijmegen	40,6%
Nederland	38,4%

Bron: Buurtatlas RIVM, Gezondheidsmonitor Volwassenen en Ouderen 2022

* Minstens 150 minuten per week matig intensief bewegen en minstens twee keer per week spier- en botversterkende oefeningen

In Dukenburg voldoen het minst 65+'ers aan de beweegrichtlijn (35,3%), gevolgd door Zuid (36,8%). In Noord voldoen de meeste 65+'ers aan de beweegrichtlijn (46,1%), gevolgd door Oost (45,5%).

Valincidenten

Afgelopen 3 maanden gevallen 65+

Nijmegen	17%
Nederland	14%

Bron: Buurtatlas RIVM, Gezondheidsmonitor Volwassenen en Ouderen 2022

Ongezonde voedselomgeving

Stijging ongezonde verkooppunten Nijmegen

Van 2011 tot 2021

+35% (127 verkooppunten in 2011 en 172 in 2021)

Bron: In 8 op de 10 gemeenten steeg het ongezonde voedselaanbod.
Hoe zit dat in jouw gemeente? | KRO-NCRV

In Oud-West is het percentage het hoogst met 8,5%, gevolgd door Centrum (8,3%) en Dukenburg (8%). In Noord is het percentage het laagst met 5,4%.

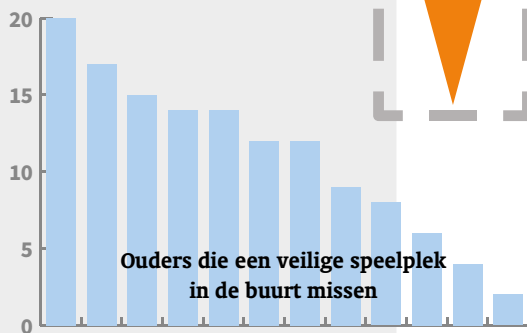
Veilige speelplek in de buurt

Ouder mist veilige speelplek in de buurt

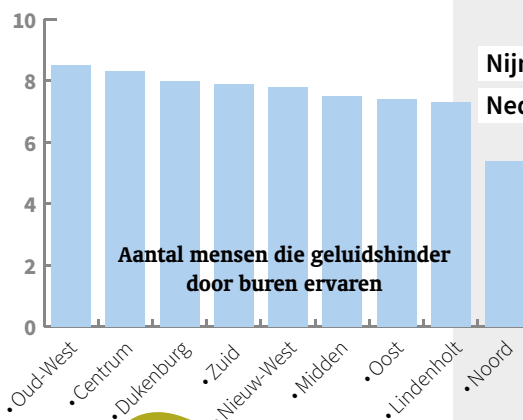
Nijmegen	11%
Gelderland-Zuid	12%

Bron: Kindermonitor 2021

In Dukenburg missen de meeste ouders een veilige speelplek (20%), gevolgd door Hatert (17%). In de Hazenkamp missen het minst aantal ouders een veilige speelplek in de buurt (2%), gevolgd door Weezenhof (4%).

• Dukenburg (excl. Weezenhof)
• Hatert
• Centrum/Grootstal
• Nijve Veld / Goffert
• Neerbosch-Oost
• Lindenholt
• Bleken / Brakkenstein
• St. Anna / Heijendaal
• Weezenhof / Vogelsang
• Noord
• Stadddijk
• Hazenkamp

In Centrum is het percentage het hoogst met 11,6%, gevolgd door Nieuw-West (10,4%) en Oud-West (10,1%). In Zuid en Dukenburg is het percentage het laagst met 7,2%.

Ervaren geluidshinder

Ervaart matige tot ernstige geluidshinder door buren

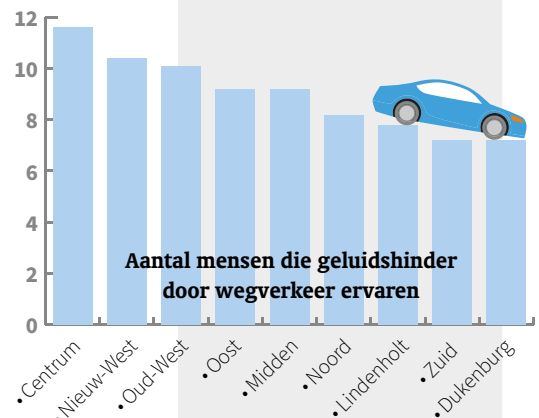
Nijmegen	7,5%
Nederland	7,3%

Bron: Buurtatlas RIVM,
Gezondheidsmonitor
Volwassenen
en Ouderen 2022

Ervaart matige tot ernstige geluidshinder door wegverkeer

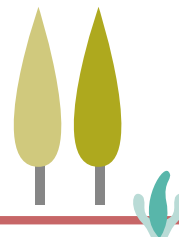
Nijmegen	8,9%
Nederland	8,5%

Bron: Buurtatlas RIVM,
Gezondheidsmonitor Volwassenen
en Ouderen 2022

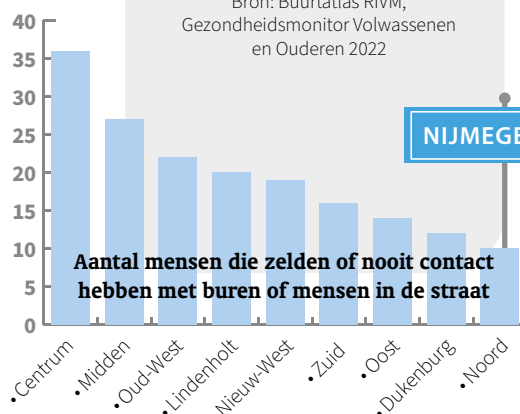
Contact met burens of mensen in de straat

Zelden of nooit
contact met burens of
mensen in de straat

Nijmegen	18%
Gelderland-Zuid	13%

Bron: Buurtatlas RIVM,
Gezondheidsmonitor Volwassenen
en Ouderen 2022

In Centrum is het percentage inwoners (18+) dat zelden of nooit contact heeft met burens of mensen in de straat het hoogst met 36%, gevolgd door Midden met 27%. In Noord (10%) en Dukenburg (12%) is dit percentage het laagst.

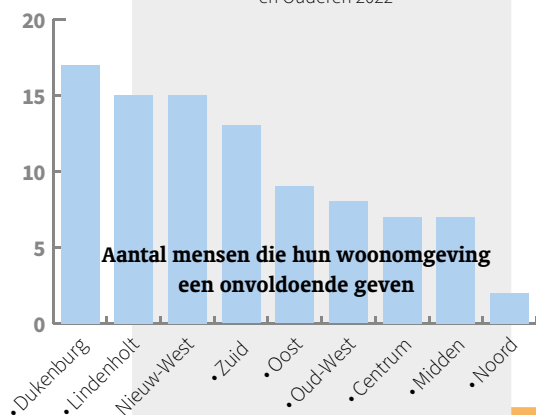
In Centrum geven de meeste inwoners hun woning een onvoldoende (17%), gevolgd door Dukenburg (12%). In Noord geeft het minst aantal inwoners hun woning een onvoldoende.

Woonomgeving

Geeft de
woonomgeving een
onvoldoende

Nijmegen	10%
Gelderland-Zuid	8%

Bron: Gezondheidsmonitor Volwassenen
en Ouderen 2022

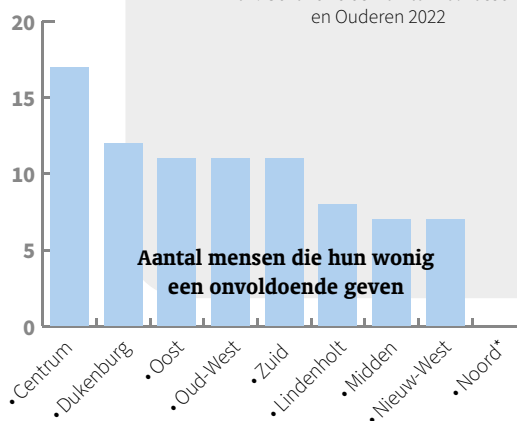

Woning

Geeft de woning een
onvoldoende

Nijmegen	10%
Gelderland-Zuid	7%

Bron: Gezondheidsmonitor Volwassenen
en Ouderen 2022

*te weinig mensen hebben deze vraag ingevuld
om een percentage weer te kunnen geven

In Dukenburg geven de meeste inwoners hun woonomgeving een onvoldoende (17%), gevolgd door Lindenholt en Nieuw-West met beide 15%. In Noord geeft het minst aantal inwoners hun woonomgeving een onvoldoende (2%).

